

Svenska ideella organisationers mervärde i biståndet

Rebecka Andersen, Ola Segnestam Larsson och Pelle Åberg

Avdelningen för forskning om det civila samhället, Institutionen för
socialvetenskap, Ersta Sköndal högskola

Innehåll

FÖRORD	4
SAMMANFATTNING	5
1. INTRODUKTION	6
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Begrepp	7
1.3 Tidigare forskning	7
1.4 Om studiens genomförande	9
2. ROLLER I BISTÅNDET	11
2.1 De historiska rollerna	11
2.2 De nutida rollerna	13
2.3 De framtida rollerna	19
3. SÄRARTER I BISTÅNDET	23
3.1 Särarter	23
3.2 Förändringar över tid och framtida utmaningar	28
4. MERVÄRDEN I BISTÅNDET	31
4.1 Mervärden	31
4.2 Förändringar över tid och framtida utmaningar	36
4.3 Är mervärdena kontextuella?	37
5. RESULTAT, REFLEKTION OCH BIDRAG	39
5.1 Resultat: Roller, särarter och mervärden	39
5.2 Reflektion: Ett mer nyanserat perspektiv på mervärde efterlyses	40
5.3 Bidrag och framtida forskning	42
6. REFERENSER	43
6.1 Litteratur	43
6.2 Intervjuer	44

Förord

Regeringen beslutade 2013 att utarbeta en överenskommelse med svenska civilsamhällesorganisationer inom biståndsområdet. Syftet med överenskommelsen var, enligt regeringen, att fördjupa dialogen och samverka på biståndsområdet, mellan regeringen med avseende på Utrikesdepartementet och dess utlandsmyndigheter, och svenska civilsamhällesorganisationer. En bra dialog förutsätts förtydliga de olika roller som staten och civilsamhället har i biståndet och lyfta fram det svenska civilsamhällets bidrag för att nå målen i svenskt utvecklingssamarbete.

Värdet av ett pluralistiskt och livskraftigt civilsamhälle för en demokratisk och hållbar utveckling lyfts i flera styrande dokument för svenskt bistånd. Däremot är inte värdet av det svenska civilsamhället för global utveckling tydligt beskrivet i något av dessa.

För de svenska civilsamhällesorganisationerna är det därför viktigt att värdet av det svenska civilsamhället, i Sverige och i utvecklingssamarbetet i olika länder, för en rättvis och hållbar global utveckling, tydliggörs i överenskommelsen.

Denna rapport genomfördes på uppdrag av Forum Syd i samverkan med ett stort antal svenska organisationer, för att belysa svenska civilsamhällesorganisationers roll, särart och mervärde inom svenskt utvecklingssamarbete. Syftet är att den ska fungera som underlag för den kommande överenskommelsen.

Förhoppningsvis kan rapporten också inspirera till diskussioner inom och utveckling av det svenska civilsamhället. Det har historiskt betytt och betyder fortsatt mycket för resultaten i svenskt utvecklingssamarbete och för att driva på för samhällsförändringar som bidrar till en rättvis och hållbar global utveckling. Roller och mervärden förändras dock över tid när världen förändras. Civilsamhället behöver därför föra en ständig diskussion om dessa för att kunna förändras med världen.

Stockholm, juni 2014

Annica Sohlström
Generalsekreterare
Forum Syd

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att beskriva och analysera olika aktörers uppfattningar om svenska ideella organisationers mervärde inom biståndet. Med hjälp av intervjuer med ett antal representanter för olika aktörer med kunskap och erfarenhet av det svenska biståndsarbetet och analyser av existerande dokument behandlas i denna rapport de svenska ideella organisationernas roller, särarter och mervärden inom det svenska biståndet. De empiriska resultaten visar att organisationernas roller visserligen har förändrats över tid, från att fungera som pionjärer till att mer fungera som röstbärare och organisatörer av tjänster, men att de ideella organisationerna anses vara fortsatt betydelsefulla i biståndet, även i framtiden. Särarterna framträder tydligast i jämförelser med antingen ideella organisationer i andra länder eller med företag och offentliga organisationer i Sverige, och inkluderar alltifrån organisationernas historia och folkrörelsebakgrund till den icke-vinstdrivna profilen, organisationernas värdegrund samt förmågan att kunna agera autonomt och verka i olika kontexter. Ett antal mervärden identifieras också, till exempel den svenska kontexten och folkrörelseförankring, mångfalden i det svenska civila samhället, arbetet med demokratiska och mänskliga rättigheter, röstbärrrollen och påverkansarbetet, effektivitet till följd av lång erfarenhet och kunskap, lokal förankring och välutvecklade nätverk samt ett partnerskap där stödet sträcker sig utöver det finansiella och långsiktigheten i partnerskapen. Rapporten visar också hur det förekommer föreställningar om att särarterna och mervärdena har förändrats över tid. Det är dock oklart om de minskar eller ökar i kraft eller om det mer handlar om förändringar från en form till en annan. Avslutningsvis efterlyses ett mer nyanserat förhållningssätt till svenska ideella organisationers mervärde i biståndet.

1. Introduktion

Bakgrunden till denna rapport är att den nuvarande regeringen har beslutat att utarbeta en överenskommelse med svenska ideella organisationer inom biståndsområdet. Den uttalade ambitionen med överenskommelsen, enligt olika aktörer, är att fördjupa dialogen och samverka på biståndsområdet mellan olika aktörer, inklusive regeringen, regeringskansliet, utlandsmyndigheterna och de svenska ideella organisationerna. I formella dokument, som Utrikesdepartementets biståndsplattform och policy för det civila samhället, understryks värdet av exempelvis ett pluralistiskt och livskraftigt civilsamhälle och dess betydelse för en demokratisk och hållbar utveckling.¹ Trots denna betydelse anser flera av parterna som är involverade i överenskommelseprocessen att det saknas tydliga beskrivningar i styrande dokument av värdet av det svenska civilsamhället och dess ideella organisationer för en global utveckling. Denna rapport bidrar till arbetet med att formulera denna typ av beskrivningar genom att beskriva och analysera olika aktörers uppfattningar om de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet.² Rapporten är därmed en del av dialogprocessen och ett led i att belysa de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet. Den ska framförallt användas som underlag för att formulera de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet inom ramen för överenskommelsen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att beskriva och analysera olika aktörers uppfattningar om svenska ideella organisationers mervärde inom biståndet. Detta syfte operationaliseras med hjälp av tre frågeställningar:

- Vilken roll har de svenska ideella organisationerna i biståndet?
- Vad är de svenska ideella organisationernas särart i biståndet?
- Vilket mervärde har de svenska ideella organisationerna i biståndet?

Dessa frågeställningar kommer att besvaras med hjälp av dels intervjuer med ett antal representanter för olika aktörer med kunskap och erfarenhet av det svenska biståndsarbetet, dels analyser av existerande dokument med relevans för frågeställningen.

Det är viktigt att understryka att rapporten endast beskriver och analyserar dessa aktörers och texters *uppfattningar, upplevelser och föreställningar* om de svenska ideella organisationernas mervärde inom biståndet. Inom ramen för uppdraget är det inte möjligt att analysera relationen mellan dessa föreställningar och mervärden i organisationer eller i insatser, projekt och verksamheter i olika delar av världen.

---

¹ Se exempelvis Utrikesdepartementet (2009); Utrikesdepartementet (2013).

² Denna studie har genomförts på uppdrag av Forum Syd och med stöd av Sida. Sida har inte medverkat vid utformningen och tar inte ställning till innehållet.

1.2 Begrepp

Ett antal begrepp är centrala för diskussionen om svenska ideella organisationers mervärde inom biståndet och vi beskriver här hur dessa definieras inom ramen för denna studie. I denna rapport definieras *civilsamhälle* som en arena skild från näringslivet, den statliga sfären och familjen, i vilken formella organisationer, informella sammanslutningar och nätverk samt individer agerar och verkar utifrån för dem gemensamma intressen.³ *Ideella organisationer* är de formella organisationer som är en del av civilsamhället och vilka framförallt utgörs av de juridiska formerna ideella föreningar och stiftelser. I diskussioner om ideella organisationers mervärde utgår man ibland från organisationernas *särart*. Denna rapport ansluter sig till Hultén och Wijkströms⁴ definition och definierar följaktligen särart som hur ideella organisationer skiljer sig från andra verksamhetsformer. Slutligen definieras *mervärde* – återigen med hjälp av Hultén och Wijkströms begreppsapparat – i denna rapport som det ideella organisationer kan tillföra utöver det andra verksamhetsformer kan tillföra.

1.3 Tidigare forskning

Det är bortanför denna studies uppdrag att genomföra en litteraturöversikt med relevans för de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet. Trots detta lyfter rapporten fram exempel på studier eller redan genomförda litteraturöversikter vilka kan vara värdefulla att känna till och som kan fungera som en ingång till fortsatt förkovran. Den tidigare forskningen presenteras utifrån tre områden: det svenska civilsamhället och biståndet, överenskommelser samt mervärde.

Civilsamhälle och bistånd

Forskningen om det svenska civilsamhället och biståndet är omfattande, återfinns inom många olika discipliner och lärosäten samt bedrivs inte sällan oberoende av varandra. På grund av forskningens omfattning och karaktär samt denna studies begränsningar väljer vi här att lyfta fram en sammanställning av svensk forskning inom området. Sammanställningen genomfördes av Johan von Essen, Ersta Sköndal högskola, på uppdrag av Utrikesdepartementet samt begränsades till tidsperioden efter 1990 och den svenska akademiska forskningen om civilsamhälle och bistånd.⁵ Ett av de områden som diskuteras i sammanställningen, och som reflekterar underliggande teman i forskningen om civilsamhälle och bistånd, är civilsamhällesbegreppets mångtydighet, kontextbundenhet och att det ofta inbegriper normativa ställningstaganden om människan och samhället.⁶ Ett annat område som den svenska akademiska forskningen sedan 1990-talet uppmärksammat är formandet av en ny biståndspolitik. I fokus här är tendensen till att biståndet riktats mer mot mottagarländernas civilsamhällen och att det skett via givarländernas ideella

---

³ Denna definition kan jämföras med exempelvis de som framförs av Wijkström och Lundström (2002), Trägårdh (2010) och Pestoff (1991).

⁴ Hultén och Wijkström (2006).

⁵ von Essen (2008).

⁶ Exempelvis Trägårdh (2007), Stilhoff Sörensen (2006), Boussard (2003) och Uhlin (2006).

organisationer samt om dessa former av bistånd verkligen fungerar.⁷ Ett tredje tema är frågan om det är meningsfullt att tala om ett globalt civilsamhälle. Forskningen kring detta tema frilägger relationerna mellan civilsamhällen och befintliga samhällen samt civilsamhällesbegreppets förhållande till nyliberala ideologier och formella politiska processer.⁸ Den sammantagna slutsatsen i von Essens sammanställning är att det existerar en rik svensk akademisk forskning som på olika sätt berör civilsamhälle och bistånd, men att av alla dessa texter är det förhållandevis få som ägnar sig åt civilsamhället som ett självständigt och centralt tema inom biståndet.

Överenskommelser

Forskningen om överenskommelser mellan offentliga och ideella aktörer är mer överblickbar än forskningen om civilsamhälle och bistånd. En anledning till detta kan vara relaterat till det faktum att överenskommelser är ett relativt ungt fenomen i det långvariga samarbetet och traditionen av samverkan mellan stat, landsting och kommuner å ena sidan och civilsamhället å andra sidan som finns i Sverige. Att överenskommelser måste förstås mot bakgrund av att det svenska civilsamhället och den offentliga sfären har samarbetat under större delen av Sveriges moderna historia är också något som påpekas av ett flertal av forskarna.⁹ Ett annat tema i forskningen är att överenskommelser är ett internationellt fenomen med stor och snabb spridning, och där den svenska forskningen fokuserar på anpassningen till den svenska kontexten.¹⁰ Ett par texter kritiserar överenskommelsen inom det sociala området utifrån att den saknar tydliga målsättningar, mer verkar handla om regler för dialog än om strukturella villkor för samarbete samt att det är svårt att identifiera några konkreta resultat.¹¹ Denna kritik föranleder författarna till att lansera olika tolkningar av överenskommelsefenomenet i Sverige, inklusive att argumentera för att det handlar om en skendemokrati eller att det mer fungerar som ett politiskt instrument. Överenskommelseprocesserna kan också sättas i relation till förändringar inom samhället i stort, där civilsamhället alltmer påstås handla om output, service och resultat och allt mindre om engagemang, röst och frivilligt arbete.¹² Med hjälp av denna typ av processer kan ideologiska skillnader tonas ned, gränser mellan olika sfärer i samhället reduceras och de ideella organisationerna underordnas offentliga målsättningar, menar forskarna.

Mervärde

Den relativt begränsade svenska akademiska forskningen om de ideella organisationernas mervärde utgår antingen ifrån eller prövar antagandet att om en ideell organisation på ett konsekvent sätt och över en längre tid ska kunna bidra med något annat (ett mervärde) än vad näringsliv och offentlig sektor är eller gör så måste detta vara förankrat i någon form av stabil skillnad (en

---

⁷ Exempelvis Gundhäll Wood (2004), Reuter (2007), Åberg (2008) och Sampson (2004). Se också Segnestam Larsson (2011).

⁸ Exempelvis Thörn (2007), Piper och Uhlin (2004) och Persson (2005).

⁹ Öberg och Svensson (2012), Reuter (2012) och Gavelin et al (2013).

¹⁰ Reuter (2012).

¹¹ Reuter (2012) och Gavelin et al (2013).

¹² Skov Henriksen (2013).

särart).¹³ Enligt intervjuer och fokusgrupper genomförda med ideella ledare i svenska ideella organisationer kan särarten exempelvis inkludera speciella arbetsmetoder, andra organisationsformer, tillgång till andra resurser som frivilligt arbete och att verksamhetens mål är relaterat till en grundläggande ideologi eller vision.¹⁴ De ideella organisationernas särart och dess stabilitet över tid har dock ifrågasatts.¹⁵ Det finns också studier som genom en komparativ ansats har sökt att identifiera de ideella organisationernas mervärde inom exempelvis missbrukarvård eller genom sin syn på och användande av kunskap.¹⁶ En litteraturöversikt inom det sociala området identifierar ett antal teman som också kan fungera som antydningar till mervärden.¹⁷ Dessa inkluderar värdegrundens betydelse för verksamhet och medarbetare, bemötande av brukare, innovationsförmågan, röstbärfunktionen, effektivitet och kvalitet samt samhällsvinster. Svårigheterna kring att belägga det grundläggande antagandet om relationen mellan särart och mervärde föranleder ett par av forskarna att revidera sin position.¹⁸ De argumenterar för att särart kan vara ett mervärde i sig, att det snarare kanske är en kombination av faktorer som leder till ett mervärde samt att det verkar vara enklare att identifiera mervärden på en samhällelig nivå, baserat på populationer av organisationer.

1.4 Om studiens genomförande

Studiens syfte och medföljande frågeställningar besvaras med hjälp av intervjuer och analyser av existerande dokument. Urvalet av personer som intervjuades baserades på förmodad kunskap och erfarenhet av de aktuella frågorna samt variation när det gäller typ av organisation, land och inriktning på organisationens verksamhet. Det slutgiltiga urvalet fördelar sig på följande vis:

Kategori	Antal intervjuer
Svenska organisationer	4
Internationella organisationer	4
Organisationer i fält	4
Svenska ambassader	4
Sida	4
Utrikesdepartementet	4
Totalt	24

Av dessa intervjuade personer var 15 kvinnor. Namn, organisation och titel framgår av sammanställningen i rapportens referenser. I fallet med en ideell organisation i Bolivia och svenska ambassaden i Mocambique genomfördes intervjuerna med två representanter från respektive organisationen (men redovisas som en intervju i denna rapport). Den ursprungliga ambitionen var att intervju ett antal personer till i kategorin för organisationer i fält. På grund av

¹³ Hultén och Wijkström (2006).

¹⁴ Hultén och Wijkström (2006).

¹⁵ Exempelvis Andersén et al (2003) och Segnestam Larsson (2010).

¹⁶ Exempelvis Hammare (2013) och Söderholm och Wijkström (2002).

¹⁷ Gavelin et al (2010).

¹⁸ Hultén och Wijkström (2006).

uteblivna svar vid kontakt eller svårigheter att planera och genomföra intervjuerna har antalet blivit lägre än önskvärt.

Urvalet av dokument utgick framförallt ifrån kriteriet att de skulle vara producerade av de svenska ideella organisationerna, Utrikesdepartementet eller Sida. I urvalet av texter exkluderades exempelvis vetenskaplig litteratur med hänvisning till studiens syfte och avgränsning. När det gäller urvalet av personer och dokument erbjöd ett antal organisationer förslag samt kommenterade studiens förslag till urval.¹⁹ Arbetsgruppen vid Ersta Sköndal högskola kontaktade också ett begränsat antal personer för att stämma av förslag till urval samt för att fråga om ytterligare texter och representanter att intervjua.²⁰

Majoriteten av intervjuerna genomfördes som telefonintervjuer medan resterande genomfördes vid personliga möten. Alla intervjuer utgick ifrån en intervjuguide, spelades in elektroniskt och har transkriberats i sin helhet. Tre övergripande teman formuleras i intervjuguiden och användes i varje intervju: de svenska ideella organisationernas roll, särart och mervärde i biståndet. De etiska aspekter som har beaktats i studien omfattar Vetenskapsrådets krav för samhällsvetenskapliga studier med relevans för denna studie.²¹ De personer som har intervjuats har i förväg informerat om studiens syfte, hur intervjuerna ska användas samt att deras medverkan var frivillig och kunde avbrytas när de ville. De intervjuade har också informerats om att de intervjuer som görs i samband med denna studie endast kommer att användas som underlag för denna rapport. Innan publicering av rapporten har de intervjuade getts möjlighet att läsa igenom och godkänna sina egna citat.

De transkriberade intervjuerna och urvalet av existerande dokument har analyserats med hjälp av ett i förväg bestämt kodningsschema och datorprogramvara för analys av kvalitativt material. Resultatet av analysen presenteras i denna rapport och tar framförallt fasta på variationen i olika aktörers uppfattning om svenska ideella organisationers mervärde inom biståndet. Alternativa analytiska ingångar, som har lämnats utanför denna rapport, skulle kunna vara att jämföra och väga uttalande från representanter eller texter från olika typer av organisationer eller inom en och samma intervju eller dokument. Ett utkast till rapporten har slutligen presenterats för och kommenterats av arbetsgruppen för överenskommelseprocessen inom det svenska biståndet.

---

¹⁹ De organisationer som erbjöds att lämna förslag på litteratur och personer att genomföra intervjuer med var alla organisationer i GS-nätverket, det vill säga alla ramorganisationer samt FN-förbundet och ICLD. Förfrågan gick dessutom till de organisationer i Utrikesdepartementets arbetsgrupp för överenskommelsen i biståndet som inte är ramorganisationer, det vill säga Selam, SILC, SOS-Barnbyar och Islamic relief.

²⁰ De som tillfrågades var Lena Ag, Kvinna till Kvinna; Helena Koumi, Utrikesdepartementet; Karin Fällman, Sida; Tomas Brundin, UD och Anders Åhlin, Lärarförbundet.

²¹ Vetenskapsrådet (2002).

2. Roller i biståndet

I intervjuerna och i de existerande dokumenten diskuteras uppfattningar om de svenska ideella organisationernas historiska, nutida och framtida roller och den sammantagna betydelsen för att utveckla det svenska biståndsarbetet. Föreställningar om de svenska ideella organisationernas roll i biståndet är centrala att beskriva och analysera som en bakgrund och tolkningshorisont till samtalet om deras mervärde i biståndet. I vissa intervjuer och dokument beskrivs exempelvis de ideella organisationernas särart och mervärde med direkta referenser till civilsamhällets roll i biståndet. I andra fall går det att förstå upplevelser och föreställningar mot bakgrund av de svenska ideella organisationernas roll. I det här kapitlet redovisas därför hur de intervjuade personerna och dokumenten uppfattar att de svenska ideella organisationernas roller har förändrats över tid inom biståndet.

2.1 De historiska rollerna

Föreställningarna om de svenska ideella organisationernas historiska roller i biståndet kan sammanfattas med rollerna som pionjär, genomförare av projekt samt komplement och mellanhand.

Pionjär

Redovisningen av de historiska rollerna börjar med rollen som pionjär.²² De ideella organisationerna, företrädesvis folkrörelseorganisationer, påbörjade egna utvecklingssamarbeten långt innan det officiella, statliga biståndet instiftades, i något som emellanåt refereras till som folkrörelsebiståndet.²³ Flera av de personer som intervjuats för denna studie samt flera dokument beskriver med andra ord de svenska ideella organisationerna som pionjärer inom det svenska biståndsområdet och att de genom detta arbete och denna inriktning lagt grunden för den fortsatta utvecklingen av biståndet i Sverige. Ett exempel som ges är hur det svenska utvecklingssamarbetet med Latinamerika har vuxit fram baserat på de svenska organisationernas kunskap och kontakter.²⁴ De olika historieskrivningarna kring de svenska ideella organisationernas roll i biståndet tar ofta avstamp i 1800-talet och missionsverksamheten. En av de ideella organisationerna som lyfts fram i detta sammanhang är Svenska kyrkan och hur den under denna tidsperiod kombinerade missionärsarbete med ekonomiskt och socialt arbete.²⁵ Frikyrkornas arbete anses också ha varit betydande.

En del av föreställningarna om de svenska ideella organisationernas pionjärinsats berör hur viktiga dessa har varit för att utveckla det svenska biståndsarbetet.²⁶ Ett exempel på denna typ av resonemang kan hämtas från en forskningsrapport om det svenska stödet till det svenska civilsamhället.

---

²² Billing (2011); Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Engström, Regeringen, intervju; Henschen, LO-TCOs biståndsmynd, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Löfgren (2013); Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Norrby, Sida, intervju; Nyberg, Röda Korset, intervju.

²³ Exempelvis Löfgren (2013: 8); Ingelstam, Sida, intervju.

²⁴ Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju.

²⁵ Billing (2011: 12).

²⁶ Billing (2011); Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Löfgren (2013); Nyberg, Röda Korset, intervju.

When the official Swedish development cooperation was established these movements and organisations were an important force and have continuously, since then, been part of the shaping of the Swedish development cooperation programme, both through the political process, participation in the Board of Sida, in working groups and in Sida programmes.²⁷

En annan, integrerad del av beskrivningen av de svenska ideella organisationernas pionjärinsats är hur biståndsarbetets komplexitet och resurstillströmning över tid har lett till att den statliga biståndsförvaltningen har utvecklats och så småningom under 1900-talets andra hälft övertagit delar av de svenska ideella organisationernas uppdrag och arbete.²⁸

Genomförare av projekt

Den andra föreställningen om de svenska ideella organisationernas historiska roller inom det svenska biståndet kan sammanfattas som att vara en genomförare av projekt.²⁹ Ett tema i vissa av intervjuerna och dokumenten handlar om tidigare perioders fokusering på projektarbete, och hur de svenska ideella organisationernas roll har handlat om att vara genomförare av utvecklingsprojekt och så småningom program. I en forskningsrapport diskuteras exempelvis hur de svenska ideella organisationerna under stora delar av 1900-talet har implementerat program och projekt för specifika grupper av människor och lokalsamhällen.

Both historically and today, the bulk of development work undertaken by CSOs has involved the support or implementation of specific projects and programmes for particular groups of (poor) people and (poor) communities encompassing service delivery activities (providing schooling, health, housing, water and sanitation) and activities aimed at raising the income and enhancing the livelihoods of these communities.³⁰

Det kan noteras att också andra delar av det empiriska materialet anser att rollen som genomförare av projekt fortfarande dominerar.³¹ I ett par av de intervjuer som genomförts för denna studies räkning diskuteras hur projektmentaliteten över tid omvandlades till ett tänkande och agerande kring program.³² Andra aspekter, som exempelvis en viss besvikelse över projektarbetets brist på långsiktiga och hållbara resultat samt förändringar i det internationella biståndssystemet, har också påverkat de svenska ideella organisationernas historiska roll som genomförare av projekt.³³

Komplement, mellanhand och regeringsagent

En tredje roll som de svenska ideella organisationerna anses ha spelat för det svenska biståndet enligt några av intervjupersonerna och dokumenten var som

---

²⁷ Billing (2011: 13).

²⁸ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

²⁹ Billing (2011); Forsberg, Diakonia, intervju; Fällman, Sida, intervju; Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju; Premaratne (2013); Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju.

³⁰ Billing (2011: 8).

³¹ Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju.

³² Fällman, Sida, intervju; Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju.

³³ Billing (2011: 7).

komplement, mellanhand och regeringsagent åt den svenska staten.³⁴ I en forskningsrapport diskuteras det exempelvis att de svenska ideella organisationerna fungerade allt mer som ett komplement till ett utvecklingsarbete i samarbete mellan statliga aktörer: "The Swedish government with the support of all political parties saw the CSOs as an important complement to the government-to-government support."³⁵ I Statskontorets översyn av ramavtalssystemet betonas de svenska ideella organisationernas sentida betydelse av att fungera som en kanal för det statliga biståndet och som så kallade regeringsagenter.³⁶ En del av denna roll som regeringsagent sägs i en forskningsrapport vara ett resultat av de svenska ideella organisationernas ökade närvaro i utvecklingsländer samt ökade kapacitet och kunskap om lokala förhållanden.

CSOs' support to the civil society in recipient countries was seen to broaden the actors in development in the countries supported by Sweden. Originally this support was mainly directed to development projects in a very broad sense run by the CSOs. However with the growth of CSO support to developing countries and with the increased local knowledge they attained, they also became more and more involved as agents for government support.³⁷

I samma forskningsrapport lyfts de svenska ideella organisationernas historiska roll som mellanhand också fram i relation till olika frihetsrörelser.

Most support was channelled directly by Sida to the liberation movements but some was channelled into the countries at great risk through different channels, among them many Swedish and international CSOs. The CSOs then acted as middle men on behalf of Sida and the Swedish government.³⁸

Enligt författaren krävdes det i vissa sammanhang att det finansiella stödet till olika frihetsrörelser gick via de svenska ideella organisationerna snarare än via de offentliga myndigheterna på grund olika former av behäftade risker. Detta diskuteras också som en del i en förment särart, vilket återkommer längre fram i rapporten. Rollen som mellanhand har sedan använts även i sammanhang bortanför frihetsrörelsernas kamp.³⁹

2.2 De nutida rollerna

Föreställningarna om de svenska ideella organisationernas nutida roller i biståndet kan sammanfattas med rollerna som röst och organisatör av tjänster, utvecklingsagent, kanal för bistånd, partner och möjliggörare samt vakthund. Beskrivningen av de nutida rollerna avslutas med exempel på föreställningen om att de svenska ideella organisationerna bör leva upp till en mångfald av roller.

---

³⁴ Billing (2011); Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Statskontoret (2013).

³⁵ Billing (2011: 14).

³⁶ Statskontoret (2013: 79).

³⁷ Billing (2011: 14).

³⁸ Billing (2011: 14).

³⁹ Eriksson, Utrikesdepartementet, intervju.

Röstbärare och organisatör av tjänster

En klassisk kategorisering av de svenska ideella organisationernas verksamhet och roller i det nutida biståndet är den mellan rollen som röstbärare och rollen som organisatör av tjänster.⁴⁰ Enligt olika dokument går det att spåra ursprunget till denna klassiska kategorisering till Utrikesdepartementets policy för civilsamhället från år 2009.⁴¹ I policyn om civilsamhällets pluralism går det följaktligen att läsa att "Sverige ska främja representativa, legitima och självständiga aktörer i det civila samhället i utvecklingsländer som, utifrån sina roller som röstbärare och organisatör av tjänster, bidrar till fattigdomsminskning."⁴²

Den ena sidan av denna kategorisering är de svenska ideella organisationernas roll som röstbärare, i vilken arbetet med påverkan är en integrerad del.⁴³ Detta påverkansarbete sägs i en internationell ideell organisations rapport förbättra resultat och genomslag, bland annat genom att påverka policy eller genom att påverka offentliga tjänster för fattiga och marginaliserade.⁴⁴ Enligt följande utdrag ur samma rapport kan de ideella organisationerna i Nord också spela en speciell roll i påverkansarbetet på regional, nationell och internationell nivå.

Northern CSOs often seek to raise people's awareness of and engagement with development issues in their own national contexts in addition to advocating for national and international policy reforms. They are often prominent in international fora and can play a role in supporting southern CSOs to network with other actors regionally or globally.⁴⁵

I en intervju framkommer att det har skett en förändring inom ramen för rollen som röstbärare. "... om man förut hade ett mervärde i att vara de fattigas röst, är det idag snarare att man bidrar till att ge människor som lever i fattigdom röst att själva tala och driva sina intressen."⁴⁶ Röstbärrollen verkar med andra ord ha ändrat karaktär, från att vara röstbärare till att fungera som en kanal för andra.

Den andra sidan av denna klassiska kategorisering är rollen som organisatör av tjänster.⁴⁷ I en text om de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet publicerad av Svenska missionsrådet beskrivs denna roll exempelvis med begreppet "gap filler".

---

⁴⁰ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Cancino, Peeters, and Contreras (2013); Chipeta, Chileshe, and Overgaard (2012); Forsberg, Diakonia, intervju; Intrac (2013); Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Löfgren (2013); Norrby, Sida, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju; Statskontoret (2013); Utrikesdepartementet (2009).

⁴¹ Statskontoret (2013: 34, 48).

⁴² Utrikesdepartementet (2009: 12).

⁴³ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Cancino, Peeters and Contreras (2013); Chipeta, Chileshe, and Overgaard (2012); Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju.

⁴⁴ Intrac (2013).

⁴⁵ Intrac (2013: 7).

⁴⁶ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju.

⁴⁷ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Löfgren (2013); Norrby, Sida, intervju.

Här fungerar det civila samhället antingen som en så kallad "gap filler", då den tar statens roll som garant av tillgång till ekonomiska och sociala rättigheter, eller som leverantör av tjänster som staten beställer och betalar för. Rollen som "gap filler" måste integreras med ett rättighetsperspektiv och ansvarsutkrävande gentemot staten som säkrar att den i ökande utsträckning tar ansvar för att se till att utbildning och hälsovård finns tillgängliga för alla.⁴⁸

I rollen som organisatör av tjänster kan de svenska ideella organisationernas roll som genomförare av projekt också inkluderas.⁴⁹ Rollen som genomförare av projekt återfinns också i beskrivningen av hur några av de intervjuade personerna och dokumenten uppfattar de svenska ideella organisationernas historiska roll i biståndet.

Utvecklingsagent

En annan nutida roll för de svenska ideella organisationerna i det svenska biståndet är rollen som utvecklingsagent. Även om rollen som utvecklingsagent sällan uttalas explicit i intervjuerna eller i dokumenten framträder denna roll tydligt i en analys av de olika mål och aktiviteter som de svenska ideella organisationerna sägs bedriva. Det kan exempelvis handla om att stärka kapacitet hos organisationer eller lokalsamhällen⁵⁰, arbeta för ökad jämställdhet⁵¹, främja mänsklig utveckling⁵², att bidra till den demokratiska utvecklingen⁵³ eller vara bärare av ett rättighetsperspektiv⁵⁴ ytterst för att minska fattigdomen⁵⁵. I en intervju beskrivs detta som att de svenska ideella organisationerna "har särskild sakkunskap inom vissa områden, och där man då kan föra över den kunskapen till organisationer i andra länder."⁵⁶ Detta återkommer även i en annan intervju.⁵⁷ Rollen för att främja demokrati kan illustreras med följande utdrag ur en av SADEV:s rapporter.

Democracy and human rights have long been central in Swedish international cooperation, and have in recent years been a thematic priority of the Swedish Government. Increased attention has also been given to the role of political parties in democratisation processes. Party cooperation has become an important component in the total support to democracy.

I en del texter framkommer det att de svenska ideella organisationerna antas driva en mångfald av olika frågor på en och samma gång, allt ifrån demokrati och

---

⁴⁸ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 7).

⁴⁹ Löfgren (2013: 13).

⁵⁰ Cancino and Peeters (2013); Cancino, Peeters, and Contreras (2013); CEDES (2010); Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Musa, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju; Premaratne (2013).

⁵¹ Cancino, Peeters and Contreras (2013); Cancino and Peeters (2013); Cancino, Peeters and Bethancourt (2008); CEDES (2010).

⁵² Billing (2011: 15); SADEV (2009).

⁵³ Cancino, Peeters and Bethancourt (2008); CEDES (2010); Forsberg, Diakonia, intervju; Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju.

⁵⁴ Forsberg, Diakonia, intervju; Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju.

⁵⁵ Cancino and Peeters (2013).

⁵⁶ Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju.

⁵⁷ Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

mänskliga rättigheter till jämställdhet och organisationsutveckling.⁵⁸ Regeringens skrivelse från 2008/2009 kan illustrera denna typ av formuleringar:

Svenska organisationers möjlighet att utveckla självständiga relationer med sina partners innebär även att de samlade svenska relationerna med samarbetsländerna breddas. En betydande del av stödet har demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter som huvudsaklig inriktning. Den relativt stora del av samarbetet som utgörs av initiativ för ökad jämställdhet faller även inom denna huvudsektor. Svenska organisationer kopplar ofta hela sitt arbete för kapacitets- och organisationsutveckling till demokratisk utveckling. Dels speglar detta svenska organisationers komparativa fördel, dels främjas ett livskraftigt demokratiskt civilt samhälle i samarbetsländerna.⁵⁹

Kanal för bistånd

En tredje föreställning om de nutida rollerna är att de svenska ideella organisationerna också anses fungera som kanal för bistånd.⁶⁰ Denna roll förekommer när det gäller föreställningar om de svenska ideella organisationernas historiska roller och beskrivs mer utförligt i den delen av den här rapporten med begrepp som komplement, mellanhand och regeringsagent. Rollen som en kanal för bistånd anses dock vara giltig även inom det nutida svenska biståndet. Ett utdrag från en forskningsrapport kan få illustrera denna uppfattning: "CSOs also act as channels or recipients of official donor assistance, receiving funds from official donors for use in their development programs or for redistribution to other CSOs."⁶¹ Från att biståndet tidigare drevs av folkrörelserna utifrån deras egna prioriteringar har denna kanaliserande roll inneburit att folkrörelsernas roll i biståndet blivit mer styrd och en del av ett professionaliserat utvecklingssamarbete.⁶²

Partner och möjliggörare

En fjärde föreställning om de svenska ideella organisationernas nutida roller inom det svenska biståndet är de kan fungera som partner och möjliggörare.⁶³ I exempelvis en rapport om We Effect handlar partnerrollen framförallt om finansiering och så kallad teknisk assistans.⁶⁴ I en utvärdering av svenska Rädda Barnen framkommer att partnerrollen också har en relationell aspekt. "A key role that SCS has played in relation to its partners is promoting the "to relate"

---

⁵⁸ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Regeringens skrivelse 2008/09:189; Statskontoret (2013).

⁵⁹ Regeringens skrivelse 2008/09:189, s. 140.

⁶⁰ Billing (2011); Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

⁶¹ Billing (2011: 9).

⁶² Ingelstam, Sida, intervju.

⁶³ Cancino and Peeters (2013); Chipeta, Chileshe and Overgaard (2012); Engström, regeringen, intervju; Eriksson, Utrikesdepartementet, intervju; Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012); Ingelstam, Sida, intervju; Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Musa, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju; Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju; Utrikesdepartementet (2009).

⁶⁴ Chipeta, Chileshe and Overgaard (2012)

aspect of capacity development.”⁶⁵ Genom möten och rådgivning har svenska Rädda Barnen möjliggjort synergier och lärande mellan projekt och program, och framförallt verkar det som att organisationen har fört samman partners från olika delar och olika nivåer. I samma rapport diskuteras hur olika roller kan vara möjliga, inklusive en mer pådrivande och instrumentell roll, men att rollen som möjliggörare anses vara viktigast:

As an international CSO supporting the development of national civil societies the reflection on the division of roles and responsibilities is important. Without doubt an actor like SCI has greater possibility to be heard by regional bodies and national governmental structures. There might be cases where it makes sense that SCI takes an instrumental role to push certain issues forward. In general, however, and according to the Swedish CSO-strategy, the focus should rather be on playing a facilitating role and contribute to ensuring that local, national and regional CSOs take the lead in the advocacy work.⁶⁶

Även i andra texter, som pluralismpolicy, framkommer att denna roll gäller generellt för de svenska ideella organisationerna. ”Det civila samhällets aktörer har en särskild betydelse och potential för att bidra till ökat deltagande i politikens utformning och genomförande samt demokratisering.”⁶⁷ En text publicerad i Svenska missionsrådets regi argumenterar också för att de svenska ideella organisationerna kan fungera som en plattform för människor för att de ska kunna ”uttrycka sina åsikter och hävda sina rättigheter genom att öka deras ansvarsutkrävande gentemot staten med hjälp av kunskap, organisering och mobilisering.”⁶⁸ Av intresse för denna rapport är också att utvärderingen av svenska Rädda Barnen diskuterar organisationens – och i förlängningen de skandinaviska ideella organisationernas – partnerskapsroll.⁶⁹

Vakthund och granskare

En femte, men mindre vanligt förekommande föreställning i det empiriska materialet, är att de svenska ideella organisationerna i det svenska biståndet sägs fylla en roll som vakthund och granskare av stat och marknadsaktörer.⁷⁰ I en rapport av Svenska missionsrådet beskrivs denna roll som att ”(b)evaka staten och marknadsaktörer och lyfta fram brister och brott mot grundläggande rättigheter.”⁷¹ Rollen som vakthund handlar också om att stödja de lokala ideella organisationernas granskning av stat och marknad i andra länder. Dock påpekas att de svenska ideella organisationerna, i rollen som granskare, har ett ansvar för globala strukturer i allmänhet och i Sverige i synnerhet.

Om svenska enskilda organisationer ska ha ett genuint partnerskap för utveckling med samarbetsorganisationer i syd och öst, måste de svenska samarbetsorganisationerna ta på sig ett ansvar att påverka de globala strukturer och svenska aktörer som, genom sitt agerande eller brist på agerande, bidrar till fattigdom.⁷²

---

⁶⁵ Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012: 28).

⁶⁶ Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012: 52).

⁶⁷ Utrikesdepartementet (2009: 14).

⁶⁸ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 6).

⁶⁹ Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012).

⁷⁰ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Petri Gornitzka, Sida, intervju.

⁷¹ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 6).

⁷² Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 14).

Vad det innebär att uppfylla rollen som granskare och vakthund lyfts också fram, där utöver att granska makten i dess olika skepnader det också innebär att lyfta fram fattiga människors perspektiv i olika debatter.

Arbetet med granskning och påverkan innebär att lyfta fram brister både för politiker och allmänhet och att presentera förslag som kan bidra till att bekämpa fattigdom. Genom sitt nära samarbete med det civila samhället i samarbetsländerna har de svenska organisationerna möjlighet att se till att fattiga människors perspektiv lyfts fram i debatten.⁷³

En mångfald av roller

Det är slutligen uppenbart att de svenska ideella organisationerna på en och samma gång förväntas hantera och uppfylla en mångfald av roller inom det svenska biståndet.⁷⁴ Detta framkommer vid en genomgång av intervjuerna och dokumenten samt genom sammanställningen ovan. Till detta ska fogas explicita uttalanden om den mångfald av roller de svenska ideella organisationerna antas uppfylla. I följande citat från en forskningsrapport nämns roller som givare, kanaler för bistånd och vakthundar.

Civil society organisations are a part of the international aid architecture in various capacities as donors, as channels or recipients of official donor assistance, and by virtue of their role as watchdogs of the public good.⁷⁵

I Statskontorets översyn av ramavtalssystemet handlar det om att "skapa mötesplatser för samverkan, erbjuda folkbildning eller kritiskt granska maktutövning."⁷⁶ I en utvärdering av svenska Rädda Barnen identifieras tre olika roller: "innovator (testing new programme ideas), implementer of programmes at scale, and voice, advocating for children's rights."⁷⁷ I en internationell ideell organisations rapport lyfts mångfalden av roller fram som en explicit egenskap hos de ideella organisationerna:

CSOs play many and varied roles in development cooperation. These include enabling people to claim their rights, influencing and monitoring development policies and practices, providing basic services to poor and marginalised communities, responding to humanitarian emergencies, and contributing to public awareness of development issues.⁷⁸

I Svenska missionsrådets rapport om mervärde förväntas slutligen de svenska ideella organisationerna bevaka stat och marknad, utgöra en arena för medborgare, bidra till den demokratiska utvecklingen och organisera olika former av tjänster.⁷⁹

---

⁷³ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 14).

⁷⁴ Billing (2011); CEDES (2010); Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012); Intrac (2013); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Statskontoret (2013).

⁷⁵ Billing (2011: 9).

⁷⁶ Statskontoret (2013: 48).

⁷⁷ Holmberg, Ljungman, Christoplos och Rothman (2012: 23).

⁷⁸ Intrac (2013: 1).

⁷⁹ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 3).

2.3 De framtida rollerna

De svenska ideella organisationernas roll i det svenska biståndet förväntas av flera av de intervjuade personerna att förändras i framtiden. Till skillnad från föreställningarna om de historiska och nutida rollerna framträder dock inte lika tydliga roller, utan istället lyfter de intervjuade personerna och de analyserade dokumenten fram pågående förändringar, vilka kan antas påverka de svenska ideella organisationernas roller i framtiden. Bland dessa förändringar kan nämnas mer stöd via ambassader och direkt till lokala organisationer, en reduktion av antalet mottagarländer, ökad konkurrens, näringslivets inflytande och delaktighet, finansierings- och organisationsförändringar samt en fortsatt resultatorientering. Redovisningen berör kort några av dessa förändringar här.

Pågående förändringar

En förändring som diskuteras i Statskontorets översyn av ramavtalssystemet är att "med ett ökat antal civilsamhälles-organisationer i samarbetsländerna lämnar biståndsgivarna i ökad utsträckning ut stöd direkt från ambassader och lokalkontor."⁸⁰ I en intervju med en internationell organisation framkommer det att rörelsen mot direktstöd till lokala organisationer kommer att kompletteras med att antalet länder som mottar statligt bistånd kommer att reduceras.⁸¹ I en annan intervju med en internationell representant framkommer att rollen som kanal för bistånd i form av att överföra pengar och resurser är en del av det gamla biståndsparadigmet.⁸² I några av intervjuerna diskuteras att fler delar av det svenska biståndet kommer att kunna utsättas för konkurrens i upphandling av olika tjänster.⁸³ I ett av dokumenten och några av intervjuerna diskuteras också hur näringslivet förväntas delta i ökande utsträckning i biståndsarbetet, att fler samarbeten mellan ideella, privata och offentliga aktörer kommer att ske samt att de svenska ideella organisationerna kan komma att agera på olika former av marknader för att kunna uppfylla sina uppdrag.⁸⁴ I ett par av intervjuerna berörs finansieringens roll och möjliga förändringar.⁸⁵ En representant för en internationell ideell organisation lyfter exempelvis fram hur allt fler internationella organisationer förlägger sina huvudkontor i de mottagande länderna, men också hur de ideella organisationerna i dessa länder kan finansieras direkt från Sverige och andra länder utan att gå via de svenska ideella organisationerna.⁸⁶ I en intervju med en person från en svensk ideell organisation framkommer också att pengar kan komma att spela en mindre viktig roll till förmån för rollen som expert.⁸⁷ Ett par intervjuer berör struktur-

---

⁸⁰ Statskontoret (2013: 83).

⁸¹ Pratt, fd Intrac, intervju.

⁸² Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

⁸³ Fällman, Sida, intervju; Norrby, Sida, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju; Pratt, fd Intrac, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

⁸⁴ Cancino and Peeters (2013); Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Engström, Regeringen, intervju; Forsberg, Diakonia, intervju; Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Henschen, LO-TCO:s biståndsnämnd, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju; Pratt, fd Intrac, intervju.

⁸⁵ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Sriskandarajah, CIVICUS, intervju; Nyberg, Röda Korset, intervju.

⁸⁶ Sriskandarajah, CIVICUS, intervju.

⁸⁷ Nyberg, Röda Korset, intervju.

och engagemangsförändringar inom de svenska ideella organisationerna samt hur utvecklingsarbete inom de globala organisationsstrukturerna blir allt viktigare.⁸⁸

Resultat- och effektivitetsorientering

En förändring inför framtiden, och som förtjänar ett utvecklat resonemang, är den fortsatta resultat- och effektivitetsorienteringen.⁸⁹ I Statskontorets översyn av ramavtalssystemet sägs bland annat att det behöver bli ett tydligare fokus på fattigdomsminskning och långsiktiga resultat.

Insatserna behöver i högre grad inriktas mot fattigdomsminskning. Insatserna bör få en utformning som ger bättre förutsättningar för långsiktigt hållbara resultat. De svenska civilsamhällesorganisationerna bör minska antalet samarbetspartners, eftersom detta skulle bidra till att samarbetet blev effektivare. Regeringen konstaterar också att det finns samarbeten där deltagandet och insynen från målgrupperna är svagt. Analysen av miljö- respektive jämställdhetsperspektiven behöver därutöver fördjupas.⁹⁰

De ideella organisationerna behöver också bli effektivare genom att minska antalet samarbetspartners. Behovet av att bli en effektivare biståndsaktör återkommer också i en rapport skriven på uppdrag av We Effect.

This will be made possible by Cooperatives becoming competitive in the open market to serve members while increasing productivity, innovativeness, efficiency and effectiveness. The project intervention would pave the way for Cooperative societies to become sustainable establishments in economic and community development in the country.⁹¹

Ideella organisationer, här i form av kooperativ, behöver i framtiden agera på marknaden för att kunna verka för sina medlemmar. Enligt en rapport från en internationell ideell organisation kan dock ett alltför stort fokus på resultat och effektivitet komma att få negativa konsekvenser.

There is evidence of a potential tension between supporting CSOs to deliver development outcomes e.g. through results driven programmes, and to strengthen civil society e.g. by developing capacity through partnership. Donor governments are expected to demonstrate the tangible results of ODA to civil society, particularly at a period of crisis in many developed economies. A number of civil society studies have identified some possible negative outcomes as a result of a mechanistic interpretation of a results-based approach to work with civil society.⁹²

I rapporten utvecklas vad dessa negativa konsekvenser kan innebära. Ideella organisationer kan komma att välja att fokusera på mätbara, kortsiktiga resultat framför bredare utvecklingseffekter samt avgränsa sina utvärderingar till att dokumentera resultat för att tillfredsställa givare snarare än för lärande. Mer energi och resurser kan också komma att allokeras till att skapa goda relationer med givare än med lokalsamhällen och andra nationella organisationer. Och

---

⁸⁸ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Fällman, Sida, intervju; Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

⁸⁹ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Henschen, LO-TCO:s biståndsnämnd, intervju; Intrac (2013); Premaratne, (2013); Statskontoret (2013).

⁹⁰ Statskontoret (2013: 42).

⁹¹ Premaratne (2013: 16).

⁹² Intrac (2013: 5).

slutligen, ett alltför stort fokus på resultat och effektivitet kan komma att leda till att givare undviker att stötta gräsrotsorganisationer, religiösa organisationer eller sociala rörelser.

En viktig roll även i framtiden

De flesta intervjuade personer och analyserade dokument uttrycker att dessa förändringar, inklusive resultat- och effektivitetsorienteringen, kommer att få konsekvenser för de svenska ideella organisationernas roll i det svenska biståndet. Det är dock flera som påpekar att de svenska ideella organisationerna kommer att fortsätta att ha en viktigt och betydelsefull roll i biståndet, även i framtiden.⁹³ Här följer ett utdrag ur en intervju:

Av samma orsaker som CSO:erna var framträdande för 10 eller 20 år sedan, är CSO:erna framträdande idag – den djupa förankringen i vårt eget samhälle, det faktum att CSO:erna mobiliserar vår egen opinion kring biståndet, men också för att de har en kunskap om människors levnadsvillkor i de länder vi verkar, och har en annan närvaro i fältet som inte vi själva har haft traditionellt och som vi kanske inte heller bör ha. De jobbar helt enkelt på andra premisser än vad vi gör. Det är ju en historisk omständighet och det är en omständighet som vi har i dagsläget, och jag tror att det kommer att bestå.⁹⁴

Intervjun fortsätter:

Sedan förändras landskapet, självklart, för alla biståndsaktörer – för statliga institutioner och för multilaterala organisationer och för CSO:er. Det är någonting som alla behöver fundera kring och anpassa sig till. Det är inte säkert att vi har samma biståndslandskap om 20 år som vi har i dagsläget. Det som ändå utmärker civilsamhällesorganisationer när de utför svenskt bistånd ser jag inga skäl till att det skulle förändras, även om de utmaningar eller de förutsättningar som råder för svenskt bistånds genomförande kan förändras.⁹⁵

Ett annat exempel på detta är Statskontorets översyn av ramavtalsystemet som påpekar att det största stödet till lokala civilsamhällen kanaliseras genom och kommer att kanaliseras genom de svenska ideella organisationerna.⁹⁶ De svenska ideella organisationernas betydelsefulla roll idag och imorgon bekräftas i ytterligare en intervju:

Jag tror att det civila samhällets roll är viktig så länge de följer med sin samtid och det är samma krav på oss inom politiken. De kommer att vara en väsentlig aktör. Det handlar mycket om viljan till utveckling, viljan att se nya möjligheter.⁹⁷

I en intervju med en representant för en internationell organisation framkommer att de svenska ideella organisationerna kommer att ha en fortsatt viktig roll inom ramen för utvecklingssamarbetet, men att denna roll kommer att förändras.⁹⁸ Representanten argumenterar för en ökad betydelse av att verka i sitt eget land och därigenom påverka genom att föregå med ett gott exempel. De

---

⁹³ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Engström, Regeringen, intervju; Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Norrby, Sida, intervju; Statskontoret (2013).

⁹⁴ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

⁹⁵ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

⁹⁶ Statskontoret (2013).

⁹⁷ Engström, Regeringen, intervju.

⁹⁸ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

svenska ideella organisationerna kommer också att behöva agera mer för den globala, gemensamma utvecklingen.

3. Särarter i biståndet

Särart definieras i denna studie som hur ideella organisationer skiljer sig från andra verksamhetsformer.⁹⁹ Hur framträder då de svenska ideella organisationernas särart inom biståndsområdet? I det här kapitlet redovisas hur de intervjuade personerna och dokumenten uppfattar de svenska ideella organisationernas särarter samt om särarterna har förändrats över tid inom biståndet.

3.1 Särarter

I intervjuer och dokument uppträder ett större antal förslag till de svenska ideella organisationernas särart inom det svenska biståndet. I den här delen av rapporten beskrivs särarterna utifrån några olika, mer övergripande rubriker. En gruppering av särarter som ofta dyker upp har att göra med svenska ideella organisationers folkrörelseförankring. Det talas också om särart i termer av hur ideella organisationer anses skilja sig från näringslivsorganisationer likväl som från offentliga organisationer. I vissa intervjuer och dokument framträder även hur ideella organisationer anses skilja sig från civilsamhälles- och biståndsaktörer från andra länder. Ytterligare teman som framträder har bland annat att göra med hur de svenska ideella organisationerna organiserar sig, vilka metoder de använder och de värderingar som driver deras arbete.

Folkrörelseanknytningen

Ett flertal av intervjupersonerna diskuterar folkrörelseförankringen hos många ideella organisationer inom det svenska civilsamhället.¹⁰⁰ Denna folkrörelseförankring är något som anses utgöra en särart i förhållande till andra aktörer i Sverige likväl som i jämförelse med ideella organisationer i andra länder, inte minst de länder dit utvecklingsarbetet riktas och där samverkan med lokala partnerorganisationer sker. Särarten anses bestå i att svenska ideella organisationer är tydligare baserade i de breda folklagren.¹⁰¹ Fler exempel kan identifieras på hur folkrörelseförankringen förs fram som en viktig del i det respondenterna menar utgör svenska ideella organisationers särart eller ett av deras värden i en biståndskontext¹⁰², inte minst på grund av de demokratiska inslag som gärna förs fram som centralt i folkrörelsetraditionen.¹⁰³ I detta anses organisationernas ofta långa historia utgöra en viktig del av särarten.

Det finns en specifik tradition bakåt i Sveriges moderna historia med folkrörelserna nykterhets-, idrotts-, frikyrko- och arbetarrörelsen, som har varit med och byggt upp den svenska demokratin under lång tid och som även är engagerad i liknande arbete utomlands. De svenska organisationerna har egen konkret erfarenhet som grund för sin verksamhet.

---

⁹⁹ Hultén och Wijkström (2006).

¹⁰⁰ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju; Forsberg, Diakonia, intervju; Fällman, Sida, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Norrby, Sida, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju; Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

¹⁰¹ Norrby, Sida, intervju.

¹⁰² Exempelvis Forsberg, Diakonia, intervju; Fällman, Sida, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju; Petri Gornitzka, Sida, intervju.

¹⁰³ Se exempelvis Fällman, Sida, intervju; Hvenmark (2008); Wijkström och Lundström (2002).

Ibland är den specifik, ibland liknar den den som civilsamhällesorganisationer i andra länder har. Det är en specifik särart man har, den egna historien.¹⁰⁴

Folkrörelsetraditionen, demokratiskt styrda organisationer med mera förs också fram som något som möjligen kan spridas genom det arbete svenska ideella organisationer utför i olika samarbetsländer i en biståndskontext.

...de svenska organisationerna bygger mycket på vår folkrörelsetradition och är väldigt demokratiskt uppbyggda... Det är ju inte, även om det finns medlemsorganisationer i Nicaragua och Bangladesh så är de inte alls lika demokratiskt uppbyggda, det skulle jag inte vilja säga... det är ett av skälen till att vi på Sida tycker det är väldigt bra att det svenska civila samhället har direktkontakt med det civila samhället här, med partnerdiskussioner, därför att då kan man föra över något av det, de goda exempel som finns i det svenska samhället.¹⁰⁵

I citatet ovan syns dels betoningen på folkrörelsetraditionen och den därpå följande demokratiska organisationsstrukturen. Det som också framträder är att just sådana karaktärsdrag är något som möjligen också kan spridas till samarbetspartners och andra länder genom att lokala aktörer får se andra exempel på hur organisationer kan drivas och den möjliga betydelsen av exempelvis medlemmar.

Samtidigt finns det också röster som menar att särarten som baserar sig på en folkrörelseförankring egentligen inte är någon särart om man jämför med civilsamhällen i många andra länder, åtminstone inte om man förstår folkrörelseförankringen som att människor är engagerade i föreningar runtom i landet. Till detta ska fogas antagandet om att ett tal om särart kräver att det svenska civilsamhället och dess ideella organisationer skulle utgöra en fortsatt homogen sfär i samhället, vilket är något som problematiseras i följande utdrag ur en intervju.

Nej, jag har svårt att se att det finns en särart. Det finns delar av det svenska civilsamhället som kanske skulle kunna kallas en särart. Jag tänker på folkrörelserna som har haft, och fortfarande har till viss del, en bas långt ute i landet med människor engagerade i olika föreningar. Samtidigt, det finns ju liknande engagemang i andra länder. Och det står ju bara för en del av det svenska civilsamhället inom utvecklingssamarbetet. Många aktiva, starka organisationer nu är insamlingsorganisationer som inte alls har den där basen. Så det är svårt att se att det finns en särart om man jämför med andra civilsamhällen i andra länder. Om man skall säga att det finns en särart för det svenska civilsamhället, då pratar vi om ett ganska homogent svenskt civilsamhälle, och det finns det ju inte längre. Nu handlar det om en bredd av organisationer som är engagerade i utvecklingsfrågor.¹⁰⁶

Just den här synpunkten, att civilsamhället i Sverige är heterogent och även delar detta karaktärsdrag med civilsamhällen i många andra länder runt om i Europa, delas av fler varför citatet ovan är att förstå som ett exempel.¹⁰⁷ Det bör här också noteras att detta resonemang enbart tar upp existensen eller frånvaron av en särart i dessa termer mellan svenska ideella organisationer och samma typ av organisationer från andra länder. Det är viktigt att betona att detta är något

---

¹⁰⁴ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju.

¹⁰⁵ Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju.

¹⁰⁶ Fällman, Sida, intervju.

¹⁰⁷ Exempelvis Pratt, fd Intrac, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

annat än att diskutera *värden* av ideella organisationer i biståndet. Samma respondent lyfter fram liknande värden som andra kallar mervärden men menar att dessa kan delas med ideella organisationer från andra länder. Det innebär att de må utgöra delar av värdet med svenska ideella organisationer i biståndet men inte en del av dessa organisationers särart i förhållande till andra ideella organisationer.¹⁰⁸ Denna typ av skillnader mellan värden och mervärden återkommer också i rapportens nästa kapitel.

Ideellt engagemang, eldsjälar och ideologi

I diskussioner kring hur svenska ideella organisationer skiljer sig från dels statliga aktörer och dels företag eller näringslivsorganisationer lyfts ofta det ideella inslaget fram, att engagemang i civilsamhället sker på frivillig basis till följd av människors intressen och vad man 'brinner för'.¹⁰⁹

De [svenska ideella organisationerna] har ofta en bas både där man verkar på marken och det bärs ofta upp av människors engagemang och idealitet, att vilja göra skillnad för andra... Andra organisationer som verkar som FN-organisationer har ju bara anställda, som kanske inte brinner för det lika mycket. Man har eldsjälar på ett sätt som är speciellt - oavsett om man engagerar sig i Rädda Barnen eller i en idrottsförening, är det ju något som människor verkligen känner för.¹¹⁰

Det genuina engagemanget, idealiteten, viljan att göra en skillnad för andra och det värderingsdrivna anses inte bara vara något speciellt för de svenska ideella organisationerna, utan även för svenskarna i gemen.¹¹¹ En intervjuperson menar att de svenska organisationerna inte bara företräder det svenska, utan de förkroppsligar även det svenska, här i form av kompetensens att samverka över gränserna.

...när svenska CSO:er kommer ut i våra samarbetsländer så företräder de inte bara svenska värderingar, den svenska demokratin och mänskliga rättigheter och gott miljötanande, utan de förkroppsligar också det som är det svenska, att det statliga kan samverka med det icke-statliga.¹¹²

I detta, eller åtminstone i samma argumentationslinje ligger också skillnader gällande vilka intressen som anses drivande i organisationer och deras verksamheter.¹¹³ Inom ideella organisationer anses det vara ett socialt uppdrag eller en social uppgift som är drivande. I företag är det strävande efter ekonomisk vinst, medan vinstintresset inte är lika centralt för organisationer inom det civila samhället.

Civilsamhället som aktör eller sektor har en särart; en roll som är skild från marknaden och staten. Och ja, det svenska civilsamhället har en särart inom svenskt bistånd i relation till näringslivet. I det att du först och främst jobbar ideellt, utan vinstintresse och för ett utvecklingsmål i ett annat land. Företagen drivs ju av vinstintresse, bara det är väsensskilt...

---

¹⁰⁸ Fällman, Sida, intervju.

¹⁰⁹ Engström, Regeringen, intervju; Fällman, Sida, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju.

¹¹⁰ Engström, Regeringen, intervju.

¹¹¹ Ingelstam, Sida, intervju.

¹¹² Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

¹¹³ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

Det personliga engagemanget som finns inom civilsamhället, finns inte motsvarighet till inom näringslivet. Där är det personliga engagemanget för utvecklingsfrågor begränsat till vissa företag eller enskilda personer.¹¹⁴

Att ekonomisk vinst inte är den huvudsakliga drivkraften bland de organisationer inom det svenska civilsamhället som engagerar sig i frågor om utvecklingssamarbete är med andra ord ett viktigt karaktärsdrag enligt flera respondenter och något som gör att ideella organisationer skiljer sig från andra typer av organisationer. I en intervju påpekas det dock att avsaknaden av vinstintresse är långtifrån tillräckligt som en grund för utvecklingsarbetet.¹¹⁵

På ett likartat vis som engagemanget och eldsjälarna lyfts också den ideologiska profilen fram. En sådan förväntas driva svenska ideella organisationer och knyter också an till folkrörelsetraditionen. Det kan exemplifieras med följande citat:

Man [svenska ideella organisationer] har en, ska vi kalla det, en ideologisk utgångspunkt som inte bara representerar en liten grupp människor, utan en stor grupp människor som faktiskt står bakom det här och som också gör att det finns en viss tröghet. Man hoppar inte på modeflugor så snabbt utan man har en viss ideologisk kompass som är ganska tydlig.¹¹⁶

Detta diskuteras som en skillnad också i förhållande till ideella organisationer i andra länder där en sådan ideologisk förankring anses ofta vara svagare.

Särskilda metoder, kunskaper och målgrupper

När det handlar om hur man arbetar med biståndsarbete och utvecklingssamarbete förs det också fram vissa metoder, kunskaper och målgrupper som hävdas vara speciella för svenska ideella organisationer. Det är också något som knyts an till en lång historia av denna typ av arbete, vilket i sig också knyter an till det som diskuterats ovan kring en förankring i folkrörelsetraditionen.

Vi har en lång historia, som gör att vi har långsiktiga relationer med biståndsgivare och samarbetspartners. Och den demokratiska förankringen.¹¹⁷

En långsiktighet i det civila samhällets engagemang i biståndsarbete diskuteras också som en del i den särart som många respondenter menar sig uppfatta finnas hos svenska ideella organisationer. Det anses viktigt då målen med utvecklingssamarbeten är av en typ som knappast kan uppnås på kort sikt utan de övergripande målen handlar snarast om gradvisa processer som rör demokrati, rättvisa och jämlikhet med mera.

Ska man stärka det civila samhället på ett hållbart sätt kan man sällan göra det endast under en kort period, exempelvis inom ramen för en kort strategi på några år, utan man måste ha ett längre perspektiv. De svenska organisationerna jobbar i regel med ett långt perspektiv, och bygger upp förtroenden med partnerorganisationer över tid, vilket skapar förutsättningar för en hög grad av effektivitet. Ska man bidra till demokratibyggnad är det omöjligt att göra det endast inom ett projekt utan att beakta frågor om makt, och påverka människors tillgång till

---

¹¹⁴ Fällman, Sida, intervju.

¹¹⁵ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

¹¹⁶ Magnusson, svenska ambassaden, Guatemala, intervju.

¹¹⁷ Henschen, LO-TCOs biståndsnämnd, intervju.

makt, möjligheter och säkerhet. Om fattigdom är brist på makt, möjlighet och säkerhet så jobbar de svenska organisationerna över tid med det, genom att bygga upp långsiktiga relationer och bidrar därmed, med ett rättighetsperspektiv, till att bygga upp ett civilt samhälle som kan arbeta med ansvarsutkrävande och ställa krav.¹¹⁸

Något som också lyfts fram, i intervjuer såväl som i ett antal av de dokument som analyserats som en del av denna studie, är att organisationer i samarbetsländer uppfattar svenska organisationer som lyhörda, villiga att dela med sig av makten i projekt, arbeta i partnerskapsanda samt att de också har kunskap om och bryr sig om den lokala kontexten, vilket flera källor menar skiljer sig från erfarenheter av samarbete med många andra länders ideella organisationer.¹¹⁹ Ett exempel ur en rapport om Kvinna till kvinna kan illustrera denna typ av särartsföreställning.

Partners highly value their partnership with KTK. They distinguish KTK from other donors due to its sustained commitment to strengthening partners through long-term financial support, contributions to core/administrative costs, willingness to fund priorities identified locally, eagerness to offer tailored trainings, their flexibility and shared values with feminist organizations. Compared to other international organizations/NGOs, KTK provides increased visibility, as well as access to information, skills, funding, domestic and international experts and networks.¹²⁰

Att ideella organisationer kan nå andra målgrupper och arbeta i andra kontexter och med andra frågor än många andra aktörer, såväl aktörer från andra givarländer som privata och inte minst offentliga aktörer, diskuteras också.¹²¹ En representant för en internationell organisation diskuterar hur svenska ideella organisationer anses vara mer strategiska och inriktade på påverkans- och policyarbete än till exempelvis amerikanska ideella organisationer.¹²² De senare sägs vara mer resultat- och projektorienterade.

Det som lyfts fram i samband med att skillnader mellan svenska ideella organisationer och offentliga aktörer diskuteras är att staten i flera fall kan vara begränsad i vilka kontakter som är politiskt möjliga att ta.¹²³ Det kan bero på att staten har politiska eller ekonomiska egenintressen i landet i fråga. Allokeringen av biståndsmedel kan därmed också vara en pusselbit i en större politisk strategi som inte nödvändigtvis har så mycket att göra med de lokala behov som finns.¹²⁴ Bilateralt stöd kan också omöjliggöras när de officiella relationerna mellan staterna är ansträngda. Det kan också vara problematiskt med direkt statligt stöd i odemokratiska kontexter eller i kontexter där de statliga institutionerna i

---

¹¹⁸ Brundin, Utrikesdepartementet, intervju.

¹¹⁹ Cancino, Peeters and Bethancourt (2008); Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Lundell, svenska ambassaden, Zambia, intervju; Musa, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju; Nyberg and Garcia (2010); Pittman and Freizer (2014); Sriskandarajah, CIVICUS, intervju; Vansey, ICSO, intervju.

¹²⁰ Pittman and Freizer (2014: 35).

¹²¹ Ahmed, Bandhu Social Welfare Society, intervju; Cancino, Peeters, and Bethancourt (2008); Gonzales och Arratia, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

¹²² Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

¹²³ Eriksson, Utrikesdepartementet, intervju.

¹²⁴ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

mottagarlandet är svaga och inte fungerar väl som samarbetspartners.¹²⁵ I situationer av den typ som exemplifierats ovan blir stöd via och till civilsamhället den kanske enda framkomliga vägen att försöka stödja befolkningen i landet och möta de lokala behoven. Här lyfts civilsamhällets frihet och autonomi i relation till statens politiska agenda, men också betydelsen av den lokala förankring som de svenska ideella organisationerna ofta har och som menas vara starkare än den är bland andra typer av aktörer.¹²⁶

Ideella organisationer anses alltså kunna agera på platser, på sätt och tillsammans med aktörer och organisationer som inte kan nås genom statliga verksamheter av både politiska skäl och skäl som snarare knyts till civilsamhällets närmare relationer till de lokala aktörerna. De aspekter som tagits upp här har mycket nära samband också med de roller och mervärden som de svenska ideella organisationerna anses ha. Särarterna och mervärdena är inte helt lätta att separera från varandra men de exempel som tagits här visar på den möjliga tolkningen att just särarten, i det här fallet organisationernas autonomi i relation till staten och deras kapacitet att finnas närmare det lokala sammanhanget, i sig utgör en viktig del av mervärdet.

3.2 Förändringar över tid och framtida utmaningar

När nu de karaktärsdrag som uppfattas utgöra en särart för de svenska ideella organisationerna i biståndet diskuterats kan förstås också frågan ställas om denna särart är något som förändrats över tid. Nedan kommer därför intervjupersonernas och de analyserade dokumentens föreställningar om särarternas förändring över tid att beskrivas i relation till idealitet, ledarskap och en samtidig homo- respektive heterogenitet.

Om idealitet och ledarskap i ideella organisationer

Några aspekter som tas upp har att göra med det som också tagits upp ovan, nämligen inslaget av ideella insatser i de organisationer som här är i fokus.

Jag kan se lite trender i att engagera sig ideellt. För det första måste det finnas ett tydligt mervärde hos de personer som gör det, det är många som slåss om ens tid och uppmärksamhet, det finns många goda ändamål att stödja med sin tid eller sina pengar, så man måste hela tiden uppfattas som relevant och ha ett högt förtroende... Krav på en hög etik och ett högt mervärde och arbetsglädje att jobba ideellt.¹²⁷

Citatet ovan visar en tro på att det ideella engagemanget idag är mer konkurrensutsatt än tidigare. Betydelsen av att agera etiskt för ideella organisationer understryks också då dessa är beroende av ett högt förtroende för att inte tappa de ideella krafterna. Också representanter för de svenska ideella organisationerna adresserar liknande aspekter rörande förändringar i medlemskapets betydelse och vad människor efterfrågar i sitt ideella engagemang.

Visst har vi formats under de här hundra åren i Sverige, att vara en folkrörelse och medlemsorganisation och ha kretsar i varje del av Sverige – men vi ser mer framåt i tiden där

---

¹²⁵ Billing (2011); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Statskontoret (2013).

¹²⁶ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

¹²⁷ Engström, Regeringen, intervju.

medlemskapet i sig är inte det viktiga. Utan det är engagemanget som kan ta sig olika former. Bakåt i tiden har det kanske tagit sig formen av ett medlemskap. Men tittar vi framåt i tiden kanske man är engagerad i Röda Korset på andra sätt... människor vill engagera sig på andra sätt just nu och där måste vi som organisation följa med det också.¹²⁸

Här framkommer reflektioner kring vad denna intervjuperson uppfattar som en förändring i en av särarterna, det vill säga att medlemskap är mindre centralt för individer i Sverige som ett sätt att uttrycka sitt ideella engagemang.¹²⁹ Denna förändring i individernas engagemang får konsekvenser för de ideella organisationerna. I samma anda verkar folkrörelseförankringen, av samma anledningar, betonas i en lägre grad i organisationen.

Civilsamhällets samtidiga homo- respektive heterogenitet

En motsägelsefull tematik i samtalen kring de svenska ideella organisationernas särarter och dess förändringar över tid rör frågan om organisationerna blir alltmer lika eller alltmer olika. Tidigare i denna rapport har det svenska civilsamhällets ökade heterogenitet berörts. Ett exempel på en sådan utsaga presenteras här i relation till frågan om de ideella organisationernas särart.

Det var ett mer homogent svenskt civilsamhälle inom biståndet då än vad det är idag. Det var mer organisering i form av folkrörelser med medlemmar som träffades och engagerade sig på olika nivåer, och mindre av det mer anonyma och ibland passiva deltagandet som finns idag, med aktiviteter över nätet och medlemskap som inte kräver mer än inbetalningar.¹³⁰

Det svenska civilsamhället har rört sig mot en ökad heterogenitet i form av organisering, strukturer för engagemang och möjligheter till givande. Samtidigt finns det en annan, parallell strömning i intervjuerna och de analyserade dokumenten som talar om en tilltagande homogenisering. En del av detta verkar handla om en ökad öppenhet när det gäller rapportering och styrning.

En spekulering är att vi är mer koherenta nu än tidigare. Förr kanske en organisation jobbade på sitt sätt i Afrika, och någon annan jobbade på ett annat sätt i andra delar av världen. Jag tror att i dessa tider av öppenhet, rapportering och tydligare styrning, vet alla vilka grunder som gäller för biståndet, vilka de grundläggande biståndspolitiska prioriteringarna är. Det är lättare i dagsläget att verka i samma anda; att varje enskild civilsamhällesorganisation har sin egen orientering och sitt eget ideologiska bagage är i sig inte ett problem, men om man blickar tillbaka är vi nog mer unisona idag i vilka värderingar vi företräder.¹³¹

Konsekvenserna av denna öppenhet i rapportering och styrning verkar vara att de svenska aktörerna inom biståndet är mer unisona i de värderingar som lyfts fram och genomsyrar utvecklingsarbetet. En annan del av denna homogeniseringstendens diskuteras i termer av en tilltagande professionalisering.

---

¹²⁸ Nyberg, Röda Korset, intervju.

¹²⁹ Exempelvis Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

¹³⁰ Fällman, Sida, intervju.

¹³¹ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

Sidas ökade krav på hur det svenska civilsamhället skall agera professionellt inom biståndet gör också att de blir mer och mer professionaliserade. En del kanske till och med väljer att inte söka Sidas stöd därför att det inte är värt allt besvär - att uppfylla alla våra krav.¹³²

I någon mån pekas alltså professionaliseringstrender och rapporteringskrav från finansieringskällorna ut som bidragande orsaker till en homogenisering av det svenska civilsamhället och dess verksamhet inom biståndet. Ett ytterligare exempel från intervjuerna och dokumenten är betydelsen av att vissa svenska ideella organisationer orienterar sig mot internationella, transnationella och federativa strukturer. Denna orientering upplevs ha ökat likriktningen över tid, såväl praktiskt som ideologiskt.¹³³ I en intervju med en representant för en internationell organisation diskuteras homogeniseringen i termer av hur näringsliv och civilsamhälle närmar sig varandra och att hybridiseringen mellan olika sektorer och typer av organisationer tilltar.¹³⁴

Den sammantagna bilden som framträder ur intervjuerna med olika aktörer samt analyser av organisationsdokumenten är att de svenska ideella organisationernas särarter inom biståndet verkar förändras över tid. Det är dock oklart i vissa avseenden, till exempel när det gäller engagemanget, om särarterna minskar eller ökar i kraft eller om det mer handlar om förändringar från en form till en annan. I andra fall, som i tematiken kring civilsamhällets homo- respektive heterogenitet, kan det vara så att det krävs en mer komplex förståelse av dessa förändringsprocesser, där heterogeniteten kan tillta i vissa dimensioner av det svenska civilsamhället med konsekvenser för möjligheten att från ett analytiskt perspektiv kunna diskutera en stabil och över tid konsekvent särart, samtidigt som homogeniteten kan tillta i andra dimensioner, med andra, lika potentiellt utmanande konsekvenser för särarterna. Med andra ord finns tecken på att svenska ideella organisationer blir både mer lika och mer olika varandra, längs olika dimensioner.

---

¹³² Norrby, Sida, intervju.

¹³³ Pratt, fd Intrac, intervju.

¹³⁴ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

4. Mervärden i biståndet

Mervärde definieras i denna studie som det svenska ideella organisationer tillför utöver det andra verksamhetsformer tillför.¹³⁵ Vilket mervärde anses då de svenska ideella organisationerna ha i det svenska biståndet? Har detta mervärde förändrats över tid och kommer det att förändras i framtiden? I dokumenten och intervjuerna beskrivs typer av kontextuella mervärden som uppstår då svenska organisationer tillför något andra parter i ett projekt inte gör. Andra typer av mervärden tycks vara mer generella i bemärkelsen att svenska ideella organisationer tillför dessa relativt oberoende av kontext. Detta kapitel består därför av en första del där identifierade mervärden presenteras, vilket följs av deras förändring över tid och utmaningar. I en avslutande del belyses uppfattningar om mervärdet som kontextuellt betingat.

4.1 Mervärden

I de studerade dokumenten och genomförda intervjuerna har ett antal mervärden identifierats. Det handlar om den svenska kontexten och folkrörelseförankring, mångfalden i det svenska civila samhället, arbetet med demokratiska och mänskliga rättigheter, röstbärrrollen och påverkansarbetet, effektivitet till följd av lång erfarenhet och kunskap, lokal förankring och välutvecklade nätverk, ett partnerskap där stödet sträcker sig utöver det finansiella, vilket ibland i texter och intervjuer benämns som horisontella relationer, och långsiktigheten i partnerskapen. Dessa beskrivas mer ingående nedan.

Svensk kontext, engagemang och mångfald

Ett av de mer generella mervärden som betonas är Sveriges långa tradition av biståndsarbete och att det finns ett stort förtroende för svenska ideella organisationer och den svenska statens arbete inom biståndet.¹³⁶ En respondent som arbetar för en internationell organisation säger att "...very generally I think that Sweden has a good reputation, and people respect Swedish partners and their approach very well".¹³⁷ I ett dokument som behandlar svenska organisationers mervärde i utvecklingsarbetet i Colombia står det att en anledning till mervärdet är "the historical, trustful relations and constructive cooperation between Sida and the Swedish civil society organisations in different contexts in Latin America."¹³⁸ I svenska ideella organisationer finns också en tradition av folkrörelse och engagemang, vilket diskuterats tämligen utförligt i föregående kapitel som en central del i den särart som svenska ideella organisationer bär med sig in i biståndsarbetet. Där har det också diskuterats att särart och mervärde inte så lätt låter sig separeras. Av detta följer att vissa resonemang återkommer nedan men nu riktat mot hur respondenter och dokument uttrycker sig i relation till just mervärde. Därmed är överlappningar

---

¹³⁵ Hultén och Wijkström (2006).

¹³⁶ Ingelstam, Sida, intervju; Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Löfgren (2013); Norrby, Sida, intervju; Nyberg och Garcia (2010); Srikanjarah, CIVICUS, intervju;

¹³⁷ Srikanjarah, CIVICUS, intervju.

¹³⁸ Nyberg och Garcia (2010: 4)

både förväntade och en del av resultatet och svaret på frågan om vilket mervärde svenska ideella organisationer har inom biståndsområdet.

I ett antal intervjuer har länken mellan Sverige och mottagarlandet som ideella organisationer utgör betonats som en form av mervärde.¹³⁹ En svensk ideell organisation med god lokalkännedom i mottagarlandet i kombination med en förståelse för den svenska kontexten innebär med andra ord ett mervärde. Ett annat mervärde är att det finns en mångfald av svenska ideella organisationer med olika samarbetsorganisationer i mottagarländer, vilket möjliggör för organisationerna att rikta stödet mot den grupp de ämnar nå.¹⁴⁰ Det formuleras också enligt följande: "... ramorganisationerna och svenska CSO [kan] spela en administrativt avlastande roll och nå ut till organisationer och målgrupper som ligger utanför Sidas och andra givares räckhåll".¹⁴¹

Demokratiutveckling och mänskliga rättigheter

I flera dokument och intervjuer lyfts svenska ideella organisationers arbete med demokratiutveckling och mänskliga rättigheter fram som ett mervärde eller ett värde av en mer generell karaktär.¹⁴² I en intervju menar respondenten att de svenska ideella organisationerna är bra på att driva rättighetsfrågor.¹⁴³ Ett par respondenter svarar att svenska ideella organisationer och andra aktörer från Sverige lyfter frågor om till exempel sexuell och reproduktiv hälsa som i vissa länder annars inte skulle komma upp på agendan. En av anledningarna till att man kan driva sådana frågor är för att de svenska organisationerna har ett politiskt stöd för detta.

Vi har det politiska stödet hemifrån för att driva sådana här frågor. Det är det som ofta är problemet för de andra organisationerna, att de inte kan. [D]et händer faktiskt till och med att våra givarkompisar från andra länder tycker likadant som vi men kan inte riktigt säga det så de säger att Sverige har ett bra svar på den här frågan och så får vi höja vår röst.¹⁴⁴

De svenska organisationerna får höja sin röst och detta hänger delvis ihop med den svenska kontexten. I ett annat dokument beskrivs det som att Sverige har en unik position för att stödja organisationer som försvarar och främjar de olika mänskliga rättigheterna.

The commitment to gender equality and the rights of women and girls, including sexual and reproductive health and rights, is equally explicit and supported by a broad popular and parliamentary constituency in Sweden. This gives Sweden a unique position to support organisations that defend socially and culturally contested rights and that promote progressive and inclusive strategies for human rights...¹⁴⁵

---

¹³⁹ Exempelvis Norrby, Sida, intervju.

¹⁴⁰ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

¹⁴¹ Löfgren (2013: 3)

¹⁴² Berts och Jones Demen (2013); Fällman, Sida, intervju; Musa, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju; Nyberg och Garcia (2010); Regeringen (2008/09:); Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju.

¹⁴³ Ingelstam, Sida, intervju.

¹⁴⁴ Rohlin, svenska ambassaden, Bangladesh, intervju.

¹⁴⁵ Berts och Jones Demen (2013: 43).

Att diskriminerade grupper får en aktiv roll i genomförandet av projekt är ytterligare ett exempel på hur svenska ideella organisationer bidrar till demokratiutveckling i biståndsarbetet.¹⁴⁶

Röstbärrroll och påverkansarbete

Röstbärrrollen och påverkansarbetet utgör också ett mervärde med nära kopplingar till arbetet med demokratiska och mänskliga rättigheter.¹⁴⁷ Det handlar om röstbärrrollen och påverkansarbetet i mottagarlandet¹⁴⁸, i Sverige¹⁴⁹ och globalt¹⁵⁰. Ideella organisationer kan vara den enda kanalen för att säkra ett lands befolknings rätt till hälsa och utbildning, varför påverkansarbetet och röstbärrrollen är viktig i auktoritära stater. Kommunikationsarbetet i Sverige lyfts fram som betydelsefullt för att öka kunskap om svenskt bistånds- och utvecklingsarbete i andra länder. Ideella organisationers kontakter med samarbetsorganisationer i Syd ger dem en god kännedom om lokala kontexter och gör dem lämpade att i Sverige kommunicera biståndsarbetets betydelse.¹⁵¹

De bidrar till debatten, diskussionen och de bidrar i någon mening till att upprätthålla engagemanget. Inte nödvändigtvis en debatt om den exakta bistånds nivån, utan ett bredare engagemang i att det är viktigt att hjälpa andra länder, och att biståndet därmed ges ett skäl, ett existensberättigande.¹⁵²

En tredje del i påverkansarbetet är att en svensk ideell organisation har möjlighet att föra upp en punkt framförd av en samarbetspartner i Syd på agendan i större, internationella sammanhang och på så sätt skapa förändring.¹⁵³ Det internationella samarbetet mellan ideella organisationer uppges kunna påverka biståndsarkitekturen och uppmärksamma frågor som internationella och nationella biståndsorganisationer "annars tenderar att ignorera".¹⁵⁴

Effektivitet, nätverk och expertroll

Ytterligare ett mervärde som identifieras i texter och intervjuer är de ideella organisationernas effektivitet i biståndet.¹⁵⁵ Deras expertroll, välutvecklade nätverk i mottagarländerna,¹⁵⁶ lokala förankring och horisontella relationer till

---

¹⁴⁶ Regeringen (2008/09). Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010);

¹⁴⁷ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Intrac (2013); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Regeringskansliet (2009); Statskontoret (2013).

¹⁴⁸ Intrac (2013); Regeringskansliet (2009); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

¹⁴⁹ Löfgren (2013); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

¹⁵⁰ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju.

¹⁵¹ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Löfgren (2013).

¹⁵² Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

¹⁵³ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

¹⁵⁴ Statskontoret (2013: 26)

¹⁵⁵ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju; Henschen, LO-TCO:s bistånds nämnd, intervju; Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Nyberg och Garcia (2010); Pittman och Freizer (2014: 35).

¹⁵⁶ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010).

samarbetsorganisationer¹⁵⁷ uppges vara anledningar till att biståndsarbetet som de svenska ideella organisationerna utför är effektivt. Den nämnda expertrollen uppges tillföra ett värde i sig, som citatet nedan visar.

De har ofta en kunskap som är av värde för oss inom den svenska biståndsförvaltningen och också för andra aktörer i andra länder till exempel, alltså någon typ av expertroll. Det kommer igen både på det operativa och det normativa området...¹⁵⁸

Detsamma gäller välutvecklade nätverk i mottagarländerna – också det utgör ett mervärde i sig i biståndet. Svenska ideella organisationer har förutsättningar att skapa möten och forum för organisationer i mottagarländer att träffas och utbyta erfarenheter och kunskap.¹⁵⁹ Dessutom innebär dessa nätverk att svenska ideella organisationerna har goda relationer till samarbetsorganisationer och att stödet därför kan förmedlas effektivt.¹⁶⁰

Om du frågar oss som facklig aktör så bidrar vi med att katalysera det fackliga samarbetet internationellt. Det fackliga samarbetet är medlemsbaserat samt orienterat mot medlemmar och solidaritet. Utvecklingssamarbetet möjliggör en utväxling av detta, där de svenska förbunden har kontakterna med systerförbund i mottagarländer, och där de kan få resurser att arbeta med de globala facken, samt att hela nätverket är livskraftigt och förmår leverera.¹⁶¹

Partnerskap, långsiktighet och lokal förankring

Förtroendefulla relationer mellan svenska ideella organisationer och mottagarorganisationer uppstår i och med att dessa inte enbart får rollen som utförare i ett projekt, utan relationen liknas vid ett partnerskap med ömsesidigt utbyte.¹⁶² "Samarbeten som utgår utifrån gemensamma visioner och målsättningar tycks utgöra ett grundläggande mervärde som ramorganisationer och svenska CSO kan bidra med,"¹⁶³ sägs det i en konsultrapport om mervärde hos svenska ideella organisationer. Partnerskapet, där man delar ideologisk grund och agenda, stärker förtroendet och möjliggör dialog och nätverksbyggande.¹⁶⁴ Dessa värden som springer ur partnerskapet identifieras av organisationer i fält som en viktig roll, och ett viktigt mervärde i samarbetet med svenska ideella organisationer, enligt exempelvis en utvärdering från Colombia.¹⁶⁵ Samma mervärde kommer till uttryck i en intervju med en representant från en organisation i fält.

---

¹⁵⁷ Nyberg och Garcia (2010); Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

¹⁵⁸ Eduards, Utrikesdepartementet, intervju.

¹⁵⁹ Löfgren (2013); Pittman och Freizer (2014).

¹⁶⁰ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

¹⁶¹ Henschen, LO-TCO:s biståndsnämnd, intervju.

¹⁶² Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Fällman, Sida, intervju; Gamble och Arlbrandt (2013); Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010); Löfgren (2013: 29); Musa, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju; Nyberg och Garcia (2010: 12); Nyberg, Röda Korset, intervju; Rajani, Twaweza, intervju; SADEV (2009); Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju; Statskontoret (2013); Utrikesdepartementet (2009).

¹⁶³ Löfgren (2013: 3).

¹⁶⁴ SADEV (2009).

¹⁶⁵ Nyberg och Garcia (2010).

...the important thing I'm going to say is that it's added value by seeing that what is really important is that the organisation should have a robust system, and by working jointly with others to come up with the one thing that the organisation will need, rather than each donor insisting their own thing. So let me contrast this to you, for example with the Americans or sometimes the French, when they give you money they want to do their own project, they want to just do their own thing, they are not interested in the whole picture, so then an organisation can become very bifurcated, meaning you are running around doing different things for different donors, instead of doing what is best for the organisation. And the good news is that Sweden works in a way, or has in the past, and I hope it will continue in the future, that strengthens the organisation, that asks what is best for the organisation, rather than says "oh me, Sweden, I have a bureaucratic requirement, you need to meet it".¹⁶⁶

Att partnerskapet mellan svenska ideella organisationer och samarbetsorganisationer sträcker sig utöver själva finansieringen anförs på ett flertal ställen i dokumenten innebära ett mervärde.¹⁶⁷ I en konsultrapport om mervärde formuleras det bland annat på detta sätt:

De svenska organisationerna värderades högt av sina partners på grund av att deras stöd inte bara omfattade själva finansieringen av projekten, enligt utvärderingen. Till organisationernas mervärden hörde moraliskt och politiskt stöd som enligt utvärderingen bidrog till att inspirera och stärka partnerorganisationer utsatta för hot och politiska påtryckningar.¹⁶⁸

Relationerna uppges bestå oberoende av trender i politiken för utvecklingssamarbetet, vilket är viktigt för att "bygga upp ett livskraftigt civilt samhälle" i mottagarländerna.¹⁶⁹ Långsiktigheten som ett partnerskap av detta slag innebär uppges ha ett mervärde enligt exempelvis Statskontorets översyn av ramavtalssystemet.

Svenska civilsamhällesorganisationer har, utifrån sina värdegrunder, exempelvis vad gäller jämställdhet, och långsiktiga samarbetsrelationer ofta en särskild potential att främja kapacitetsutveckling och ett ömsesidigt lärande med sina samarbetspartner i utvecklingsländerna.¹⁷⁰

Långsiktigheten i partnerskapet nämns också i en av intervjuerna:

Det går inte att gå in och börja bygga kapacitet och byta erfarenheter med en förening man bara jobbar med i ett år - det krävs en viss tillit och ett engagemang, att man finns där länge för att ens kunna göra det. Och det tror jag utmärker svenska ideella organisationer i deras arbete.¹⁷¹

Den lokala förankringen är ytterligare en aspekt av partnerskapet som innebär ett mervärde. Att involvera de som skall påverkas av biståndet leder till bättre kunskap om hur problemen bäst hanteras.¹⁷² Det uppges också kunna stärka

---

¹⁶⁶ Rajani, Twaweza, intervju.

¹⁶⁷ Gamble och Arlbrandt (2013); Löfgren (2013); Nyberg och Garcia (2010).

¹⁶⁸ Löfgren (2013: 29).

¹⁶⁹ Lindgren, Isaksson, Cash och Söderberg (2010: 13).

¹⁷⁰ Utrikesdepartementet (2009: 17).

¹⁷¹ Nyberg, Röda Korset, intervju.

¹⁷² Statskontoret (2013); Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

samarbetspartnerns egen kapacitet.¹⁷³ Ett flertal av de aspekter som diskuterats ovan ligger också mycket nära resonemangen i kapitlet om särart, vilket återigen visar på de nära relationerna mellan särart och mervärde.

4.2 Förändringar över tid och framtida utmaningar

I intervjuerna ställdes frågor om förändringar över tid när det gäller de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet. Ett antal förändringar över tid kan skönjas, vilka också kan komma att påverka de svenska ideella organisationernas mervärde i det svenska biståndet. En första del är att det skett en förändring i den generella rollen som genomförare av utvecklingsarbete. Enligt några av intervjuerna har antalet aktörer inom biståndet ökat över tid, där det är fler aktörer som kan agera som möjliga genomförare. Utifrån ett strikt genomförandeperspektiv finns det fler än svenska ideella organisationer som kan axla sådana uppgifter, och där några av dessa andra aktörer anses ha liknande värden.¹⁷⁴

Den andra delen handlar om hur de svenska ideella organisationerna intar rollen av finansiär, och i större utsträckning bemannar sina kontor i samarbetsländerna med lokala resurser. Att använda lokala resurser har dock sina för- och nackdelar, enligt en utvärdering från SADEV om partipolitiskt utvecklingsarbete.

Local competence was used, to a certain extent, in most PAO projects, and some PAOs (such as Silc and KIC) have an explicit policy to always use local competence when available. This is likely to increase effectiveness and efficiency. At the same time, it changes the role of the Swedish PAOs to become more of a financier, limiting the 'added value' of funds coming from a Swedish PAO.¹⁷⁵

Att svenska ideella organisationer i större utsträckning använder lokal kompetens i genomförandet av projekt uppges med andra ord innebära att biståndet blir mer effektivt, men tendensen riskerar också att minska särarten och i förlängningen mervärdet om den svenska organisationen enbart intar rollen av finansiär.¹⁷⁶ Om en svensk ideell organisation blir mer av en finansiär än en samarbetspartner kan kompetens och kunskap gå förlorad i samma rörelse. Utmaningen verkar med andra ord vara att använda lokal kompetens, vilket leder till ökad effektivitet i biståndet, utan att förlora den svenska kontexten.

Den sista delen är en resultatfokusering som uppges ha ökat med åren. En ökad resultatfokusering uppges riskera att mervärdet i svenska ideella organisationer i biståndet går förlorat. I en intervju med en representant från en svensk ideell organisation uttrycks det på följande sätt:

Om man tittar på vår egen organisation har det skett en gradvis byråkratisering av tjänsterna i organisationen. [...] I hög grad tvingas våra experter att ägna sig åt byråkrati, och det gör att mervärdet och det vi kan bidra med i det svenska biståndet riskerar att kraftigt reduceras, i

---

¹⁷³ Löfgren (2013).

¹⁷⁴ Gnärig, International Civil Society Centre, intervju; Fällman, Sida, intervju; Ingelstam, Sida, intervju; Sandström och Smellie, svenska ambassaden, Mocambique, intervju.

¹⁷⁵ SADEV (2009: 88).

¹⁷⁶ Norrby, Sida, intervju.

takt med att det också finns en allt mer minskad förståelse för vårt mervärde och vi går tillbaka till den traditionella synen på svenska organisationer som bankomater som bara portionerar ut pengar och ägnar sig åt resultat- och balansräkning. Detta har vi identifierat som ett problem som vi anstränger oss för att hantera.¹⁷⁷

De anställda arbetar allt mer med byråkrati, vilket anses minska mervärdet kraftigt. I förlängningen kan detta leda till att svenska ideella organisationer uppfattas som enbart finansiärer och som ägnar sig åt resultat och uppföljning. Det finns även andra utmaningar i effektivitets- och resultatorienteringen. I Statskontorets översyn av ramavtalssystemet återges hur Sida lyfter fram de potentiella negativa konsekvenserna av ökade krav på resultatrapportering.

Sida lyfter fram att ökade krav på resultatrapportering kan riskera att påverka innehållet i insatserna så att de dels blir mer tjänsteorienterade eftersom resultat av sådana insatser är lättare att mäta, dels att stödet till kapacitetsutveckling inriktas alltför snävt på att stärka organisationernas system på bekostnad av utveckling av metoder som mer direkt fokuserar på att nå målen.¹⁷⁸

Denna oro om konsekvenserna av ökade krav på resultat och effektivitet återkommer i intervjuer med representanter för svenska organisationer såväl som organisationer i fält och internationella organisationer.¹⁷⁹ Samtidigt uppges det vara viktigt att resultaten från biståndsinsatserna dokumenteras och redovisas.

I'm positive about it, because I think that all of us who work in publicly funded institutions have to be accountable for what we do. And in this area, when it's things like strengthening civil society, which becomes so much more difficult to show impact, compared to feeding babies or educating children, or, you know, dishing out vaccines, this is a difficult area to measure impact, so anyone who has to spend public money in an area where impact is difficult to measure has to work extra hard to get it right, and I think Sida have been pushing that agenda.¹⁸⁰

Aktörer som arbetar i offentligt finansierade organisationer måste kunna vara ansvariga för vad de gör. Detta gäller oavsett typ av verksamhet och aktivitet, enligt representanten från en internationell ideell organisation, men det är extra angeläget när det gäller områden som att stärka civilsamhället där det är svårare att visa på förändringar.

4.3 Är mervärdena kontextuella?

I några intervjuer diskuteras att det kan vara svårt att identifiera generella mervärden, som är stabila och konsekventa över en längre tid, och som bara gäller svenska ideella organisationer. Denna typ av resonemang anses vara så pass centralt för rapporten att det förtjänar ett eget avsnitt. En respondent föreslår exempelvis att kalla det enbart för ett "värde". Ett utdrag ur intervjuerna kan illustrera dessa reflektioner.

---

¹⁷⁷ Hårdh, Civil Rights Defenders, intervju.

¹⁷⁸ Statskontoret (2013: 62)

¹⁷⁹ Fällman, Sida, intervju; Rajani, Twaweza, intervju; Sriskandarajah, CIVICUS, intervju;

¹⁸⁰ Sriskandarajah, CIVICUS, intervju.

Jag kan se värdet att de har lång erfarenhet och lokal närvaro. Lång erfarenhet är många gånger unikt, eller ett mervärde, att de har en extra kompetens, men inte alltid. Ibland är det absolut ett mervärde att de har en lokal närvaro och upparbetade, bra relationer med organisationer på plats. Då är det absolut ett mervärde i det läget. Men jag kan inte säga att generellt är den här aktörsgruppen har ett mervärde, för det beror på vad som skall göras, var man skall göra det och i vilken kontext.¹⁸¹

Enligt intervjupersonen finns det ett värde med svenska ideella organisationer inom det svenska biståndet. Samtidigt förs kontextberoendet fram vilket i sin förlängning kan tolkas som att en organisation inte nödvändigtvis bär med sig mervärdet från en kontext till en annan utan att just de mervärden som diskuterades i föregående avsnitt (lokala nätverk, utvecklade kontextuell kunskap och även långsiktighet i samarbeten med en viss partner) i sig är knutna till en viss kontext. Därmed följer inte nödvändigtvis sådana mervärden med om en organisation som länge arbetat i exempelvis Latinamerika börjar utveckla projekt i afrikanska länder, eller ens om organisationen skiftar fokus till ett nytt land inom samma region.

Det går med andra ord att identifiera mervärden som de svenska ideella organisationerna har, men delar av dessa går att återfinna även i ideella organisationer från andra länder, vilket nyanserar, problematiserar och i förlängningen utvecklar resonemanget om mervärden. Problematiseringen av särarten som diskuterades i föregående kapitel innebär alltså inte att något värde inte uppfattas existera med ideella organisationer i biståndsarbete, utan snarare att det finns ett antal aspekter av ett sådant värde som inte utgör ett mervärde i relation till ideella organisationer från andra länder än Sverige.

---

¹⁸¹ Ingelstam, Sida, intervju.

5. Resultat, reflektion och bidrag

Syftet med denna rapport har varit att beskriva och analysera olika aktörers uppfattning om svenska ideella organisationers mervärde inom biståndet. För att uppfylla syftet har studien besvarat frågorna om vilka roller, vilka särarter och vilka mervärden de svenska ideella organisationerna anses ha i biståndet. Frågor om förändringar över tid i dessa roller, särarter och mervärden har också behandlats. I detta avslutande kapitel sammanfattas de viktigaste resultaten av undersökningen. Resultaten diskuteras också utifrån ett analytiskt perspektiv med hjälp av tidigare forskning om särart och mervärde i ideella organisationer. I den avslutande delen lyfts studiens bidrag fram samt möjliga uppslag för framtida forskning om svenska ideella organisationers särart i biståndet identifieras. Förhoppningen är att sammanfattningen, analysen och förslagen har betydelse för den pågående överenskommelseprocessen och den framtida utvecklingen av det svenska utvecklingsarbetet.

5.1 Resultat: Roller, särarter och mervärden

En sammanfattning av resultaten av uppfattningarna om de svenska ideella organisationernas historiska, nutida och framtida roller i biståndet understryker deras visserligen till karaktären föränderliga, men konsekvent betydelsefulla och viktiga roll. Det har skett förändringar över tid, enligt de intervjuade personerna och de analyserade dokumenten, där tidigare perioder sägs ha präglats av organisationernas pionjärinsatser för att etablera och utveckla det svenska biståndet. Organisationernas roller som genomförare av projekt samt komplement, mellanhand och regeringsagenter lyfts också fram. Över tid har dock andra roller kommit i förgrunden, där beskrivningarna framförallt använder sig av den klassiska kategoriseringen av de svenska ideella organisationernas roller som antingen röstbärare eller organisatör av tjänster. Andra roller förekommer också i det mer nutida utvecklingsarbetet. Det handlar om roller som utvecklingsagent, kanal för bistånd, partner och möjliggörare samt vakthund. Till skillnad från föreställningarna om de historiska och nutida rollerna framträder dock inte lika tydliga roller när det gäller spekulationer om framtiden. Istället lyfter de intervjuade personerna och de analyserade dokumenten fram pågående förändringar som mer stöd via ambassader och direkt till lokala organisationer, en reduktion av antalet mottagarländer, ökad konkurrens, näringslivets inflytande och delaktighet, finansierings- och organisationsförändringar samt en fortsatt resultatorientering. Dessa förändringar spås få konsekvenser för vilka roller de svenska ideella organisationerna kan spela framöver. Flera påpekar dock att de svenska ideella organisationerna kommer att fortsätta att ha en viktig och betydelsefull roll i biståndet, även i framtiden.

När det gäller möjliga särarter som sägs känneteckna svenska ideella organisationer i biståndsarbete kan de sammanfattas utifrån framförallt jämförelser med ideella organisationer i andra länder samt verksamhetsformer som svenska företag och offentliga organisationer. Det är framförallt organisationernas historia och folkrörelsebakgrund, med den däri förväntade breda folkliga förankringen, som lyfts fram i jämförelsen med ideella organisationer från andra länder. Samtidigt bör det noteras att det inte råder konsensus kring huruvida svenskt civilt samhälle verkligen kan hävdas bära

någon speciell särart i förhållande till andra länders civilsamhälle. Det som det däremot råder konsensus kring är att de svenska ideella organisationernas särarter framträder i relation till såväl statliga aktörer som näringslivsaktörer. Det som främst lyfts fram i det sammanhanget är den icke-vinstdrivna profilen och den värdegrund organisationen bygger sin verksamhet kring samt förmågan som ideella organisationer anses ha att kunna agera autonomt och verka i kontexter där andra vägar är stängda i större utsträckning än andra typer av aktörer. Dessutom betonas den stora kontextuella kunskap de svenska ideella organisationerna ofta har samt att de även kan arbeta närmare de lokala aktörerna och därmed bättre kan möta de lokala behoven. Oavsett om det handlar om särarter som framträder i jämförelse med andra ideella, offentliga eller privata organisationer menar flera av de intervjuade och några av dokumenten att särarterna förändras över tid. Det är dock oklart om särarterna minskar eller ökar i kraft eller om det mer handlar om förändringar från en form till en annan. I andra fall kan en mer komplex förståelse av förändringsprocesser relaterade till de ideella organisationernas särarter krävas.

Slutligen, när det gäller de svenska ideella organisationernas mervärden i biståndet, kan ett antal sådana identifieras i det empiriska materialet. Det handlar om den svenska kontexten och folkrörelseförankring, mångfalden i det svenska civila samhället, arbetet med demokratiska och mänskliga rättigheter, röstbärrrollen och påverkansarbetet, effektivitet till följd av lång erfarenhet och kunskap, lokal förankring och välutvecklade nätverk, ett partnerskap där stödet sträcker sig utöver det finansiella och långsiktigheten i partnerskapen. På samma sätt som med rollerna och särarterna kan dock ett antal förändringar över tid skönjas i mervärdena, vilka också kan komma att påverka de svenska ideella organisationernas stabila och över tid kontinuerliga mervärde i det svenska biståndet. En del i detta är att det exempelvis har skett en förändring i den generella rollen som genomförare av utvecklingsarbete. En annan del handlar om hur de svenska ideella organisationerna allt mer intar rollen av finansiär samt i större utsträckning bemannar sina kontor i samarbetsländerna med lokala resurser, vilket påverkar mervärdena, enligt det empiriska materialet. Den sista delen är en resultatfokusering, som uppges ha ökat med åren och som riskerar leda till att mervärdet i svenska ideella organisationer i biståndet går förlorat. Avslutningsvis diskuteras frågan om mervärden är kontextuella. Vissa menar att det kan vara svårt att identifiera generella mervärden, som är stabila och konsekventa över en längre tid, och som bara gäller svenska ideella organisationer. Det går med andra ord att identifiera mervärden som de svenska ideella organisationerna har, men delar av dessa går att återfinna även i ideella organisationer från andra länder, vilket nyanserar, problematiserar och i förlängningen utvecklar resonemanget om mervärden.

5.2 Reflektion: Ett mer nyanserat perspektiv på mervärde efterlyses

Genom beskrivningen, analysen och sammanfattningen av de svenska ideella organisationernas roller, särarter och mervärden, som har redovisats i avsnittet ovan, har denna rapport formellt sett uppfyllt sitt syfte. Ett antal analytiska reflektioner har dock framkommit i arbetet med denna studie och de redovisas här i en form av epilog till den faktiska rapporten. En av dessa analytiska reflektioner är att det har varit förhållandevis lätt för de intervjuade personerna

att identifiera de svenska ideella organisationernas särarter respektive mervärden i det svenska biståndet. I många fall framträder även dessa särarter och mervärden relativt tydligt i de analyserade dokumenten. Det ska dock påpekas att de olika aktörerna och dokumenten betonar olika roller, särarter och mervärden, där dessa olika uppfattningar emellanåt framstår som mindre koherenta. En annan reflektion är att det har varit svårare att relatera särarterna till mervärdena. Grundantagandet om relationen mellan särart och mervärde är att om en ideell organisation på ett konsekvent sätt och över en längre tid ska kunna bidra med ett mervärde så måste detta vara förankrat i en stabil särart. Det kan vara så i praktiken att detta är fallet, men det har inte varit lika tydligt i uppfattningarna om särarter och mervärden. Detta är dock i linje med tidigare forskning om ideella organisationers särart och mervärde i andra sammanhang. En del av denna reflektion rör svårigheterna med att i vissa fall separera särarterna från mervärdena. Särarten förs ofta fram som en viktig del i mervärdet. Samtidigt är det svårt att tänka kring ett mervärde för en viss typ av organisation om det inte finns en särart som gör att en sådan grupp av organisationer skiljer sig från andra typer av organisationer. Om särarten saknas är det svårt att knyta ett mervärde till just en specifik typ av aktör. En tredje reflektion är att mervärden i vissa fall formuleras på ett sätt som potentiellt kan underminera de ideella organisationernas roll i biståndet. Ett exempel på detta är föreställningen om effektivitet. Utan förankringen i en stabil särart öppnar effektivitet som mervärde för diskussioner om vilka andra verksamhetsformer som är lika eller mer effektiva. Ytterligare en reflektion rör förstås det faktum att både särarter och mervärden ifrågasätts inom ramen för intervjuerna och de analyserade dokumenten, men även utifrån en sammanställning som denna rapport, vilken visar att särarter och mervärden formuleras på olika vis av olika aktörer och i olika sammanhang.

Dessa reflektioner föranleder oss att återknyta till den tidigare forskningen om särart och mervärde för att utveckla och efterlysa ett mer nyanserat förhållningssätt till begrepp som särart och mervärden. Utifrån andra empiriska studier föreslår två forskare att antagandet om relationen mellan särart och mervärde måste revideras i ett antal led.¹⁸² Dessa led kommer att modifieras här utifrån denna studies resultat. Det första ledet är att reflektera över produktiviteten i att skapa en distinktion mellan särart och mervärde. De tidigare forskarna föreslår exempelvis att särart kan vara ett mervärde i sig, medan resultaten från denna studie pekar på att det är svårt att separera särarten från mervärdet. Det andra ledet handlar om att istället börja närma sig särarter och mervärden utifrån en kombination av faktorer, där relationen mellan exempelvis särart och mervärde är långtifrån entydig, utan flera faktorer verkar kunna samspela för att uppnå en särart eller ett mervärde. Ett av resultaten från denna studie handlar om att fundera över mervärdenas kontextuella betingelser, där även sammanhanget, landet, projektet eller exempelvis det aktuella samarbetet sägs skapa ett mervärde. Slutligen menar forskarna att det kan vara lättare att identifiera särarter och mervärden baserat på en population av organisationer snarare än baserat på enskilda organisationer. Några av denna studies resonemang ifrågasätter dock detta genom att argumentera för att populationen av organisationer, det vill säga de

---

¹⁸² Hultén och Wijkström (2006).

svenska ideella organisationerna som är verksamma inom utvecklingsarbetet, har blivit alltför heterogena för att det ska vara relevant att prata om särart och mervärde. Sammantaget pekar denna studies resultat och dessa avslutande reflektioner på behovet av ett mer nyanserat förhållningssätt och resonemang kring ideella organisationers roller, särarter och mervärden.

5.3 Bidrag och framtida forskning

Förutom att bidra till arbetet med att formulera beskrivningar av de svenska ideella organisationernas mervärde i biståndet, vilket är rapportens huvudsakliga mål, har rapporten ett antal andra förtjänster. En av dessa förtjänster är att det är en oberoende genomgång av olika aktörers uppfattning om de svenska ideella organisationernas mervärde inom det svenska biståndet. Rapporten förmedlar med andra ord inte bara en aktör och dess uppfattning utifrån ett särintresse i debatten, utan strävar efter att lyfta fram olika perspektiv och aktörer i beskrivningen av ideella organisationers mervärde. En annan förtjänst är att rapporten visar att de flesta intervjuade personerna och analyserade dokumenten, oavsett ursprung, erkänner att de svenska ideella organisationernas har ett mervärde i biståndet, även om den sammantagna analysen visar att mervärdena måste nyanseras och kontextualiseras. En tredje förtjänst är att mervärdena problematiseras och diskuteras i rapporten, där en slutsats måste bli att förenklade uppfattningar bör ersättas med en mer nyanserad och mångfacetterad bild av de svenska ideella organisationernas mervärde i det svenska biståndet.

Utifrån arbetet med denna studie kan ett antal uppslag till framtida forskning identifieras. Ett av dessa är att genomföra en litteraturöversikt av den internationella och vetenskapliga forskningen om ideella organisationers roller, särart och mervärden i utvecklingsarbetet. Ett annat uppslag till framtida forskning är att med olika metoder empiriskt pröva olika aktörers uppfattningar och utsagor om svenska ideella organisationers särarter och mervärden. Detta skulle kunna göras genom komparativa studier av de svenska ideella organisationernas verksamheter, aktiviteter, projekt och program, gärna i relation till andra verksamhetsformers – såväl ideella organisationer från andra länder som svenska företag och offentliga organisationer – verksamhet och aktiviteter inom liknande områden. Ett tredje är att utforska uppfattningarna om att de svenska ideella organisationernas mervärde är kontextuellt betingat. Det skulle betyda studier av olika typer av svenska ideella organisationer, deras olika former av roller och verksamheter, i olika sammanhang och länder.

Beskrivningen och analysen i denna rapport ger vid handen att fortsatta studier skulle kunna bidra till att nyansera och samtidigt utveckla det svenska utvecklingsarbetet i allmänhet och de svenska ideella organisationernas bidrag i synnerhet.

6. Referenser

Denna del presenterar studiens referenser i form av vetenskaplig litteratur, de intervjuer som har genomförts samt de dokument som har analyserats.

6.1 Litteratur

- Andersén, A, Lundin, A och Sundgren, G (2003). *Folkbildningens särart? Offentlighet, forskning och folkbildares självförståelse*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Boussard, C (2003) *Crafting Democracy. Civil Society in Post-Transition Honduras* (Diss.). Lund Political Studies 127. Department of Political Science. Lund University.
- von Essen, J (2008) *Civilsamhälle och bistånd*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Gavelin, K, Kassman, A och Engel, C (2010) *Om idéburna organisationers särart & mervärde: En forskningskartläggning*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Gavelin, K. (2010). Uppföljning av överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting. Delrapport 1. Stockholm: Överenskommelsen.
- Gundhäll Wood, A (2004) *Estland, Lettland och Litauen: samarbete för förändring 1988–2004*. Stockholm: Olof Palmes internationella centrum.
- Hammare, U. (2013). *Mellan löften om särart och krav på evidens: en studie av kunskap och kunskapssyn i socialt inriktade ideella, privata och offentliga organisationer*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Henriksen, L S (2013) "Det avgränsade civilsamhället". I Trägårdh, L et al (reds.) *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: välfärd, mångfald, framtid*. Stockholm: SNS förlag.
- Hultén, P och Wijkström, F (2006) *Särart och mervärde i den ideella sektorn - en studie om ledares syn på den idéburna organisationens betydelse*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Hvenmark, Johan. (2008). *Reconsidering membership: A study of individual members' formal affiliation with democratically governed federations*. (Diss Stockholm Handelshögskolan, 2008), (Diss.) Economic Research Institute, Stockholm School of Economics.
- Persson, K (2005) "Globaliseringen, demokratin och det civila samhället". I Amnå, E (red.) *Civilsamhället. Några forskningsfrågor*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond och Gidlunds förlag.
- Pestoff, V (1991). *Between markets and politics: co-operatives in Sweden*. Frankfurt am Main: Campus Vlg.
- Piper, N och Uhlin, A (2004) "New perspectives in transnational activism". I Piper, N & Uhlin, A (red.) *Transnational Activism in Asia. Problems of power and democracy*. Routledge Studies in Transnationalism nr. 13. London: Routledge.
- Reuter, M (2007) *Networking a Region into Existence? Dynamics of Civil Society Regionalization in the Baltic Sea Area* (Diss.). Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag.
- Reuter, M (2012) "Överenskommelsen som spegel och arena: betraktelser över ett avtal i tiden". I Wijkström, F (red.) *Civilsamhället i samhällskontraktet: en antologi om vad som står på spel*. Stockholm: Civil society press.
- Sampson, S (2004) "Too Much Civil Society? Donor-Driven Human Rights NGOs in the Balkans". I Dhundale, L och Andersen, E A (red.) *Revisiting the role of*

- civil society in the promotion of human rights*. Köpenhamn: Danish Institute for Human Rights.
- Segnestam Larsson, O (2010). *Vem uppfann ideologin? Jakten på uppkomsten till och anspråken på föreställningen om ideologiers betydelse för ideella organisationer*. Ersta Sköndal högskola arbetsrapportserie. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Segnestam Larsson, O (2011). *Standardizing Civil Society: Interpreting Organizational Development in the Tension between Instrumentalism and Expressivism*. (Diss.) Stockholm: Santérus Academic Press.
- Stilhoff Sörensen, J (2006) *State Collapse and Social Reconstruction in the Periphery. The Political Economy of Ethnicity and Development. Yugoslavia, Serbia, Kosovo* (Diss.). European University Institute. Department of History and Civilisation. Florens.
- Öberg, P och Svensson, T (2012) *Civil Society and Deliberative Democracy : Have Voluntary Organisations Faded from National Public Politics? Scandinavian Political Studies*. Wiley-Blackwell.
- Söderholm, J och Wijkström, F (2002) *Offentlig sektor, näringsliv eller ideell regi: hur påverkar valet av institutionell form vården av missbrukare?* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Thörn, Håkan (2007) *Global civil society and de-/democratization – AIDS politics, anti-apartheid and the World Social Forum*. Uppsala: Dag Hammarskjöld Foundation.
- Trägårdh, L (2007) *The "Civil Society" Debate in Sweden: The Welfare State Challenged*. I Lars Trägårdh (red.) *State and Civil Society in Northern Europe. The Swedish Model Reconsidered*. Berghahn Books: New York.
- Trägårdh, L (2010). *Rethinking the Nordic welfare state through a neo-Hegelian theory of state and civil society*. *Journal of Political Ideologies*, 15(3), 227-239.
- Uhlin, A (2006) *Post-Soviet Civil Society. Democratization in Russia and the Baltic States*. Routledge. London
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wijkström, F och Lundström, T (2002). *Den ideella sektorn. Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober.
- Åberg, Pelle (2008) *Translating Popular Education. Civil Society Cooperation between Sweden and Estonia* (Diss.). Stockholm university: *Stockholm Studies in Politics* 124.

6.2 Intervjuer

- Ahmed, Shale, generalsekreterare, Bandhu Social Welfare Society, intervju, 19 maj 2014.
- Brundin, Tomas, ämnesråd vid Mellanöstern- och Nordafrikaenheten med områdesansvar för fredsprocessen och Palestina, Utrikesdepartementet, intervju, 21 och 28 maj 2014.
- Eduards, Helen, enhetschef UD-USTYR, Utrikesdepartementet, intervju, 4 juni 2014.
- Engström, Hillevi, bistandsminister, intervju, 28 maj 2014.
- Eriksson, Stefan, ambassadör, ansvarig för demokrati- och civilsamhällesfrågor, Utrikesdepartementet, intervju, 30 maj 2014.

Forsberg, Bo, generalsekreterare, Diakonia, intervju, 11 juni 2014.

Fällman, Karin, ämnesföreträdare för stöd till det civila samhället, Sida, intervju, 23 maj 2014.

Gnärig, Burkhard, generalsekreterare, International Civil Society Centre, 26 juni 2014.

Gonzales, Jimena och Roger Arratia, Celín, projektansvarig respektive generalsekreterare, Asociación de Padres y Amigos de Niños Hipoacúsicos, intervju, 15 maj 2014.

Henschen, Kristina, kanslichef, LO-TCO Biståndsämnd, intervju, 15 maj 2014.

Hårdh, Robert, generalsekreterare, Civil Rights Defenders, intervju, 5 juni 2014.

Ingelstam, Lena, avdelningschef Partnerskap och innovation, Sida, intervju, 2 juni 2014.

Lundell, Per, Head of bilateral development cooperation, Swedish Embassy Zambia, intervju, 12 juni 2014.

Magnusson, Hans, Head of bilateral development cooperation, Swedish Embassy Guatemala, intervju, 11 juni 2014.

Musa, Roselynn, delad ordförande, CSO Partnership for Development Effectiveness, intervju, 18 juni 2014.

Norrby, Charlotta, enhetschef för enheten för stöd till det civila samhället, Sida, intervju, 14 maj 2014.

Nyberg, Petra, tf internationell chef, Röda Korset, intervju, 19 maj 2014.

Petri Gornitzka, Charlotte, generaldirektör, Sida, intervju, 10 juni 2014.

Pratt, Brian, f d generalsekreterare, Intrac, intervju, 2 juni 2014.

Rajani, Rakesh, generalsekreterare, Twaweza East Africa, intervju, 26 maj 2014.

Rohlin, Karin, Head of development cooperation, Swedish Embassy Bangladesh, 21 maj 2014.

Sandström, Anita och Smellie, Claire, ambassadör respektive handläggare, svenska ambassaden, Mocambique, 24 juni 2014.

Sriskandarajah, Dhananjayan, generalsekreterare, CIVICUS, intervju, 27 maj 2014.

Vansey, Sao, generalsekreterare, Indigenous Community Support Organisation (ICSO), intervju, 20 maj 2014.

6.3 Dokument

Billing, A (2011) *Support to Civil Society Within Swedish Development Cooperation*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Cancino, E and Peeters, P (2013) *Programa de desarrollo rural 2010-2012*. Ciudad de Guatemala: CEDES.

Cancino, E, Peeters, P, and Bethancourt, E (2008) *Evaluación externa de las acciones de Cooperación para el Desarrollo, del Centro Cooperativo Sueco -SCC- en Guatemala. Estrategia 2007 – 2011*. Ciudad de Guatemala: CEDES.

Cancino, E, Peeters, P, and Contreras, C (2013) *Proyecto "Producción Campesina y Democracia en Cochabamba", FASE II 2010-2012 Cochabamba Bolivia*. Ciudad de Guatemala: CEDES.

CEDES (2010) *Evaluación Intermedia del Programa Regional Ciudadanía Rural: Participación Democrática y Desarrollo con Equidad*. Ciudad de Guatemala: CEDES.

Chipeta, S (2013) *Farmers Fighting Poverty and Injustice 2010-2013*. Knowledge centre for agriculture.

- Chipeta, S, Chileshe, C, and Overgaard, B (2012) *External review of core support under joint financial agreement to Zambia National Farmers Union*. Stockholm: Indvelop AB.
- Fällman, K (2012) "Implementation of the Nordic+ conclusions on civil society support: The case of Zambia". In Moksnes, H and Melin, M, *Global Civil Society: Shifting Powers in a Shifting World*. Uppsala: Uppsala university.
- Gamble, L och Arlbrandt, L (2013) *Utvärdering: Partnerskapets roll i stärkandet av rättighetsbaserade insatser*. Stockholm: Forum Syd.
- Holmberg, A, Ljungman, C M, Christoplos, I och Rothman, J (2012) *Evaluation of Save the Children Sweden's Support to Partner Organisations*.
- Intrac (2013) *Support to civil society. Emerging Evaluation Lessons*. Intrac.
- Istanbul CSO Development Effectiveness Principles (2010)*
- Adam Smith International (2014) *Evaluation of the Kvinna till Kvinna Program 'Building Women's Movements in Iraq'*.
- Lindgren, J, Isaksson, V, Cash, K och Söderberg, C (2010) *Civila samhällets mervärde i utvecklingssamarbetet. Mångfald, långsiktighet, kvalitet, granskning*. Stockholm: Svenska missionsrådet.
- Löfgren, N (2013) *Partnerskap, resultat och mervärde: Perspektiv och förutsättningar*. Stockholm: dearch.
- Nunnenkamp, P (2008) *Aid Effectiveness: The Myth of NGO Superiority*. Development & Cooperation.
- Nyberg, J and Garcia, I (2010) *Portfolio analysis and assessment criteria proposal: Study of the added value of Swedish civil society organisations in the implementation of the strategy for Swedish development cooperation in Colombia 2009-2013*. Context.
- Odén, B (2012) *Samverkan mellan Sida och svenska ramorganisationer: Utveckling och förändringar*. Stockholm: Statskontoret.
- OECD-DAC Evaluation Network (2008) *Support to Civil Society - Emerging Evaluation Lessons*, Evaluation Insights No. 8.
- Palamo, M P (2012) *Promoting Sustainable Agriculture in the Upland Communities of Negros Occidental*.
- Palm, K (2011) *Minskar antalet ansökningar från svenska enskilda organisationer över tid? Möjliga orsaker och åtgärdshandlingar*. Stockholm: Amazonas relationship management AB.
- Pittman, A and Freizer, S (2014) *Strengthening Partner Organizations to Promote Women's Rights and Peacebuilding: Lessons Learned and Recommendations for Strategic Decision Making on Future Programming*.
- Premaratne, S P (2013) *Impact Assessment of Cooperative Capacity Development Project (CCDP) Implemented by the National Cooperative Council of Sri Lanka (NCCSL)*. Colombo: University of Colombo.
- Regeringens proposition 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*.
- Regeringens skrivelse 2008/2009: 189. *Biståndets resultat*.
- Berts, H and Demen, J (2013) *Review of Kvinna till Kvinna's empowerment program in Liberia*. Sthlm policy group.
- SADEV (2009) *Party Cooperation in a Results Perspective: Evaluation of the Support to Democracy through Party Affiliated Organisations (PAOs)*. Karlstad: SADEV.
- Sida (2013) *Review of Civil Society Support Modalities at Sida HQ and Swedish Embassies*. Stockholm: Sida.

- Sida (2013) *Review of the Swedish civil society support in Liberia*. Stockholm: Sida.
- Sida (2009) *Strategi för informations- och kommunikationsverksamhet, inklusive genom organisationer i det civila samhället, 2010-2014*. Stockholm: Sida.
- Sida (2009) *Strategi för stöd genom svenska organisationer i det civila samhället, 2010-2014*. Stockholm: Sida.
- Statskontoret (2013) *Bistånd genom svenska organisationer: En översyn av ramavtalssystemet*. Stockholm: Statskontoret.
- Utrikesdepartementet (2009) *Pluralism. Policy för stöd till det civila samhället i utvecklingsländer inom svenskt utvecklingssamarbete*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Utrikesdepartementet (2013) *Biståndspolitisk plattform*.
- Wood, J och Fällman, K (2012) Official Donors' Engagement with Civil Society: Key Issues in 2012. I Firmin, A, Pegus, C-M och Tomlinson, B (reds.) *State of Civil Society Report 2013: Creating an Enabling Environment*. CIVICUS.